

Obiteljsko nasilje

Roso, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:248335>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
TEOLOŠKO – KATEHETSКИ STUDIJ

IVA ROSO

OBITELJSKO NASILJE

Diplomski rad

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

IVA ROSO

OBITELJSKO NASILJE

Diplomski rad

Iz Moralnog bogoslovlja

kod doc. dr. sc. Šimuna Bilokapića

Split, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
UVOD.....	5
1. O NASILJU.....	7
1.1 Definiranje nasilja.....	7
1.2. Oblici nasilja.....	8
1.2.1. <i>Fizičko nasilje</i>	9
1.2.2. <i>Psihičko ili emocionalno nasilje</i>	9
1.3.4. <i>Seksualno nasilje</i>	10
1.2.4 <i>Ekonomsko nasilje</i>	11
2. O OBITELJI.....	12
2.1. Pojam, narav i smisao obitelji	12
2.2. Razlozi sve većeg nasilja u obitelji.....	13
3. TIPOVI OBITELJSKOG NASILJA	15
3.1. Nasilje nad djecom u obitelji.....	15
3.2 Nasilje među partnerima	18
3.3 Nasilje među potomcima, braćom i sestrama.....	21
3.4. Nasilje nad starijima u obitelji.....	23
4. CRKVA PRED LICEM OBITELJSKOG NASILJA	25
4.1. Sud Crkve o obiteljskom nasilju.....	26
4.2. Svećenik i pastoralni djelatnici pred licem obiteljskog nasilja	28
4.3.Pitanje rastave braka u slučajevima obiteljskog nasilja	33
ZAKLJUČAK.....	36
SUMMARY	39
LITERATURA	40

SAŽETAK

Obiteljsko nasilje je jedan od sramnih fenomena koji presjeca čitavu ljudsku povijest, uništava pojedinca, ruši temelje obitelji i dovodi ozbiljno u pitanje bitne vrednote društva i Crkve. I društvo i Crkva dugo su vremena šutjeli pred zlokobnim licem obiteljskog nasilja. Današnji senzibilitet međutim kao i struktura suvremene obitelji to više jednostavno ne podnosi niti dopušta. Obitelj je iznimno bitna za društvo i Crkvu, previše je dragocjena, „dragocjeno je blago“ za svakog čovjeka, da bi se o obiteljskom nasilju moglo i smjelo šutjeti. Nasilje u takvom obličju je zlo i grijeh. Ništa ga ne može opravdati.

U svom se radu bavimo upravo tom problematikom s ciljem njezina boljeg upoznavanja i vrednovanja. Poradi toga najprije izlažemo čisto deskriptivnom metodom različite tipove obiteljskog nasilja, a tosu: nasilje između partnera, nasilje roditelja nad djecom, nasilje među braćom i sestrama, te nasilje nad starijima u obitelji. Svako od tih navedenih nasilja može imati različito obličje, a najčešće se navodi psihičko, fizičko, ekonomsko i seksualno zlostavljanje o kojima u svom radu progovaramo vrlo kratko, gotovo u natuknicama ističući istovremeno njihovu međusobnu povezanost. Primjećujemo da je nasilje nerijetko kao začarani ili zatvoreni krug, gdje nekadašnja žrtva postaje nasilnik u odrasloj dobi, a nekadašnji nasilnik postaje žrtvom u primjerice staračkoj dobi. A sve to u obitelji, osnovnoj stanici društva kako joj tepaju sociolozi.

Nakon rasprave o nasilju i obitelji, pitamo se kako Crkva, koja nedvojbeno staje na stranu žrtve, vidi i vrednuje obiteljsko nasilje i što bi crkveni ljudi, hijerarhija i vjernici, mogli i trebali učiniti u eliminaciji toga obiteljskog zla. Koja su to moguća i prihvatljiva rješenja? Između mnogih moralnih problema, posebno propitujemo mogućnost i opravdanost rastave koja je česta posljedica obiteljskog nasilja.

Ključne riječi: *nasilje, obitelj, obiteljsko nasilje, Crkva i nasilje, rastava, žrtva, počinitelj*

UVOD

Tema obitelji nezaobilazna je tema raznih portala, crkvenih dokumenata, najrazličitijih filmova, nebrojenih novinskih napisa, različitih svjedočanstava, svakidašnjeg govora, sudskih rasprava. Objekt je proučavanja različitih disciplina koje se direktno ili indirektno bave brakom i obitelji. Tema obitelji danas je zaista u fokusu zanimanja mnogih. Zašto je to tako? Zato što ona jest nekakvo „opće mjesto“, svima nam blisko, važna za pojedinca, društvo i Crkvu, ali možda i zbog činjenice da obitelj danas živi stanovitu krizu koju pokazuju mnoge „neredovite situacije“, kako ih naziva Crkva u svojim dokumentima.

Crkva ističe da je brak, sklopljen između muškarca i žene, temelj obitelji. Bog međusobnu ljubav i darivanje supružnika daruje novim darom, a to je dijete. Iz ljubavi muškarca i žene stvara se dakle obitelj. Ona nam je svima mjesto rađanja, odrastanja, sazrijevanja, pa i umiranja. Obitelj čine osobe koje su bile uz naše prve korake i riječi, naš polazak u školu, naše pubertetske probleme, pa sve do stvaranja vlastite obitelji. Većina nas, nadamo se, ima upravo ovakvu predodžbu obitelji, njezina smisla i značenja. Ona je također mjesto uzajamnosti, ljubavi, života, solidarnosti, besplatnosti, podrške, zajedništva, praštanja i svega onoga što život čini boljim, ljepšim i ispunjenim. Nažalost, i pred time ne smijemo zatvarati oči, obitelj ima i svoju tamnu stranu. Sve je više situacija i sredstava koje nam otkrivaju tu njezinu „mračnu“ stranu, a jedna od njih je svakako obiteljsko nasilje u kojemu, u konačnici, pate i stradavaju svi članovi obitelji. Otužno je reći da obitelj može biti mjesto mržnje, nepraštanja, konflikta, ponižavanja, podvrgavanja, nasilja. Ali to je neoboriva činjenica.¹

Ovaj rad započet ćemo govorom o nasilju općenito. Govoreći o nasilju, kratko ćemo se dotaknuti vrsta nasilja, a pod tim mislimo na fizičko, psihičko, seksualno i emocionalno nasilje. Ono na čemu će nam biti naglasak je nasilje unutar i između članova obitelji.

U obiteljsko nasilje svrstavamo: nasilje između partnera, nasilje nad djecom, među braćom i sestrama, kao i nasilje nad starijim osobama. Nešto ćemo se duže zadržati na tim podjelama kako bi uvidjeli koji su to mogući razlozi zbog kojih dolazi do takvih oblika nasilja, kao i posljedice koje nastaju uslijed takvog ponašanja.

¹ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, Služba Božja, Split, 2020., str. 21.

Iako se ono događa unutar obitelji, to ne znači da svo nasilje i ostaje unutar nje. Ljudi su društvena bića, nisu stvoreni sami za sebe, u interakciji su s drugim ljudima. Obiteljsko je nasilje društveni problem, koji zahvaća i mlade i starije, muškarce i žene, nema dobne granice, kao što nema određene kulture, niti povijesno razdoblja u kojemu se ono događa. Nasilje u obitelji je kompleksan fenomen koji je prisutan u obiteljima bez obzira kojoj kulturi, rasi, vjeri pripadaju i kao takvo, jednako kao i zanemarivanje, može imati poražavajuće posljedice za žrtvu nasilju. Ono utječe na kvalitetu života pojedinca, kao i cijele obiteljske zajednice, a u konačnici, u najgorem slučaju može rezultirati smrću.²

Posebnu pažnju posvetit ćemo crkvenom stavu o obiteljskom nasilju. Prepoznaje li uopće Crkva nazočnost obiteljskog nasilja, a ako jest kako ga onda vrednuje? To naročito zbog očite činjenice da je obitelj uvijek Crkvi na srcu; vidi je kao svetu i od Boga željenu i utemeljenu stvarnost. Kakav je stav Crkve po pitanju nasilja općenito, a samim tim i nasilja unutar obitelji? Zatvara li i danas Crkva oči pred obiteljskim nasiljem s ciljem da sačuva svetost, cjelovitost i nedodirljivost obitelji? Jesu li joj važnije osobe ili institucija? I što bi njezini članovi trebali činiti da eliminiraju tu nakaradnu i ubilačku narav obiteljskog nasilja?

Između mnogih složenih i različito tretiranih pitanja, pozabavit ćemo se posebno pitanjem rastave braka u slučajevima obiteljskog nasilja. Je li ona opravdana ili nije i kakav je stav Crkve o tom pitanju?

Iz svega što ćemo jasno izreći, vidjet ćemo голу činjenicu: današnja obitelj je zaista pred kušnjama i problemima. Obiteljsko nasilje je samo jedan od njih koji je možda najmanje tretiran u crkvenim okvirima, a vrlo je težak i dramatičan. Zlo je prisutno i uvlači se u najintimnije pore društva, na mjesta gdje smo najosjetljiviji – u obitelj - i želi razoriti obiteljsko i društveno zajedništvo, razarajući i uništavajući prije svega pojedinca i to onoga koji je najranjiviji, ženu, dijete, starca. Stoga smo pozvani na budnost i na molitvu, kako bi bez obzira na probleme koje život u obitelji donosi, mogli ostati u zajedništvu i ne dopustiti da razarajući čimbenici kao što je obiteljsko nasilje zavladaju u našoj obitelji.

² Usp. Karel Kurst-Swanger, Jacqueline L. Petcosky, *Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives*, Oxford University Press, New York, 2003., str. 3.

1. O NASILJU

Nedvojbeno se može tvrditi da je nasilje fenomen koji presijeca čitavu ljudsku povijest sve do naših dana.³Riječ je o složenoj, sveprisutnoj, mračnoj i vrlo destruktivnoj stvarnosti. Nasilje postoji i izvan obitelji u raznim oblicima, ali mi ćemo ovdje staviti naglasak na obiteljsko nasilje. “Nasilje je često sredstvo s kojim se postiže dominacija nad drugim, a ono se nalazi u raznim spektrima ljudskih odnosa, a to može biti unutar obitelji, ali također i izvan obitelji kao što je slučaj nasilje na poslu, u školi, između vršnjaka i sl.”⁴ “Ono na što ćemo se mi bazirati jest nasilje u obitelji, a ono je popraćeno porastom nasilja u društvu općenito. Iz istraživanja možemo vidjeti kako su najviše nasilju unutar obitelji izloženi djeca, žena i starije osobe. Nasilje ne obuhvaća samo primjenu fizičke sile, već i skup drugih ponašanja kojima se ugrožava osoba, odnosno krše se temeljna ljudska prava. Posljedice nasilja ne zahvaćaju samo direktnu žrtvu nasilja, već i onu koja je prisiljena promatrati to nasilje, a to su često djeca. Ono što moramo potvrditi jest da postoji međugeneracijski prijenos nasilja u obitelji, i nisu rijetki slučajevi u kojima je žrtva nasilja u budućnosti postala nasilnik.”⁵

1.1 Definiranje nasilja

“Nasilje u obitelji je skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad članovima obiteljske zajednice uporabom sile, zastrašivanja i manipuliranja.”⁶Postoji mnogo definicija za nasilje, ovisno s kojeg gledišta se tumači, posebno vezano za obiteljsko nasilje. Ono sa sobom nosi nanošenje boli drugoj osobi, manipuliranje osobom u bilo kojem kontekstu. “Oblici su različiti: vrijeđanje, ponižavanje, širenje glasina, ogovaranje, javno ismijavanje, optuživanje i upiranje prstom, izdvajanje, dodjeljivanje nepostojećih radnih zadataka ili nepoželjnih prostora za rad, uskraćivanje neradnih dana ili godišnjeg odmora, udaranje rukom ili nogom,

³ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 36.

⁴ Usp. Jelena Radulović, *Nasilje u porodici*, NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“, Podgorica, 2003., str. 9.

⁵ Usp. Marina Ajduković, Gordana Pavleković, *Određenje i oblici nasilja u obitelji*, u: Marina Ajduković, Gordana Pavleković (uredile), *Nasilje nad ženom u obitelji*, 2. dopunjeno izdanje, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2004., str. 14-15.

⁶ Dean Ajduković, Marina Ajduković, *Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti*, *Medicina fluminensis*, 46 (2010.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/59254>, pristupljeno: (25.9.2021.).

prijetnje, izrugivanje, izopćivanje, svođenje na seksualni objekt, te vrijeđanje na rasnoj, etničkoj ili rodnoj osnovi.”⁷

Nasilje nije prisutno tek sada, ono postoji već neko vrijeme, ali čini se kako je sve učestalije, posebice na mjestima gdje imamo percepciju mirnog okruženja kao što je to obitelj. Obitelj sve češće nailazi na te tzv. “krize”, koje su posljedice raznih uzroka, a kojih su žrtve najčešće djeca, žene i starije osobe ili osobe s invaliditetom, a nešto rjeđe muškarci, ali i to je zastupljeno. S obzirom na nasilje možemo govoriti o psihičkom, fizičkom, ekonomskom i seksualnom nasilju, o čemu ćemo više govoriti u narednim naslovima. Svaki od njih može ostaviti trajne posljedice, koje mogu biti pogubne za budućnost kako za pojedinca tako i za cijelu zajednicu. Posebno ako se radi o djetetu koji odrasta u obitelji u kojoj su nezdravi odnosi, u kojoj je zastupljeno nasilje bilo kakve vrste, što za njega može stvoriti dojam “normalnog” te ponukan takvim iskustvima iz vlastitog djetinjstva u budućnosti može sam biti akter nasilja, što se često i pokaže kao slučaj.

Žrtve nasilja često se osjećaju bespomoćnima, posramljenima. Ukoliko je nasilje češće i učestalije, osoba gubi svoje samopouzdanje, iznimno je krhka i ranjiva i zbog takvih okolnosti često neke žrtve šute i nastavljaju podnositi zlostavljanje, shodno čemu mnogi od njih podliježu samoubojstvu. S druge strane, postoje osobe koje se osvećuju i same tim načinom postaju nasilnici. Naravno što se tiče male djece oni su naspram odraslih bespomoćni i kao takvi trebaju imati punu zaštitu od svih institucija i cijele zajednice.

1.2. Oblici nasilja

Većina autora koja se bavi obiteljskim nasiljem navodi uglavnom četiri njegove vrste ili oblika: fizičko ili tjelesno nasilje, psihološko ili emocionalno nasilje, seksualno nasilje i ekonomsko nasilje. Za crkvene ljude i naročito za pastoralne djelatnike važno je primijetiti da postoji i duhovno nasilje koje se često smješta u emocionalno ili psihološko nasilje što je sasvim pogrešno. Ono može biti daleko razornije od svih drugih oblika i vrsta. U izlaganju koje slijedi donosimo njihov kratki opis na način kako ga susrećemo u mnogim priručnicima, traktatima ili pojedinačnim studijama o obiteljskom nasilju.⁸

⁷ Jane Middleton-Moz, Mary Lee Zawadski, *Nasilnici*, Timea, Zagreb, 2005., str. 25.

⁸ Vidi primjerice: Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 86-88; Dean Ajduković, Marina Ajduković, *Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti*, str. 292-299.

1.2.1. Fizičko nasilje

Fizičko nasilje je ono koje ostavlja vidljive tragove na tijelu, ozljede koje su posljedica fizičkog nasrtaja, maltretiranja, udaranja. One mogu biti dokaz ukoliko dođe do prijave, za razliku od psihičkog maltretiranja koje je teže za dokazati, posebice ako se ono događa unutar četiri zida kuće. Dakle korištenjem fizičkog nasilja povrjeđuje se tijelo druge osobe, u to spadaju čupanje, davljenje, šutiranje, udaranje i sl.

1.2.2. Psihičko ili emocionalno nasilje

Psihičko zlostavljanje za razliku od fizičkog nema vidljive tragove tj. ozljede po tijelu, ali su posljedice vidljive na drugim područjima. Tako pod psihičko zlostavljanje spada nabijanje krivnje, uvjeravanje osobe da je luda, ponižavanje, vrijeđanje na bilo kakvoj osnovi, ucjenjivanje ubojstvom/samoubojstvom, prijetnje ozljeđivanjem, ozljeđivanjem partnera, djece, nekoga ili nečega što je žrtvi bitno. Nazvala bi ga "tiho" nasilje, koje crpi osobu iznutra. Ubija njen karakter, slobodu, uništava njenu osobnost. Nasilnik želi kontrolu nad žrtvom, manipulira njom i u konačnici želi da ona postane njegova kreacija, da se ponaša, misli i radi onako kako on želi. Tu posebnu pozornost možemo skrenuti na roditeljsku brigu prema djetetu. Ukoliko su roditelji nemarni, ne pružaju dovoljno pažnje, ljubavi djetetu, ono može rezultirati povlačenjem u sebe, asocijalnošću, osjećaju posramljenosti i osjećaju "ja ne vrijedim." To se također odnosi na adolescentsku dob. To je dob kada se najviše izgrađuje djetetov karakter, tada je bitno okruženje u kojemu ono odrasta, da razvije osjećaj pripadnosti i prihvaćanja.

"Tako, na primjer, možemo pretpostaviti da prijetnje, uskraćivanje emocionalnog kontakta kao i ne pružanje potrebne brige i njege od strane roditelja otežavaju ili onemogućuju djetetovo, odnosno adolescentovo zadovoljenje potrebe za pripadnošću, bliskošću, ljubavlju"⁹Bez sumnje su roditelji ti koji imaju vodeću ulogu u odgoju djeteta i u stvaranju zdravog okruženja unutar obitelji. Baš zato ukoliko oni djetetu pružaju ljubav, afirmiranje njegovih uspjeha, prihvaćanje, ono će definitivno imati pozitivne učinke u budućnosti i drugačiju percepciju o obitelji. Međutim ukoliko je situacija drugačija i ukoliko su roditelji ti koji sputavaju, omalovažavaju djetetov rad, uspjeh u školi, ukoliko ga forsiraju i

⁹ Kristina Urbanc, Emocionalno nasilje u obitelji adolescenta, *Ljetopis socijalnog rada*, 9 (2002.) 2, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/3525>, pristupljeno: (26.8.2021.).

pritišću na neke obaveze i rad koji nije u skladu sa djetetovim godinama ni sposobnostima, ono će rezultirati negativno na daljnji razvoj djeteta.

Sami smo svjedoci česte manipulacije nad djecom kad je u pitanju rastava roditelja. Rastava roditelja sama po sebi uvijek je mučan i težak proces, ali često roditelji u toj svojoj ljutnji i očaju ne obraćaju pažnju na one koji gledaju to sa strane i kojih se samo povlači sa strane na stranu, a to su njihova djeca. Oni u tom procesu najviše ispaštaju, jer sve to moraju gledati i proživljavati, da neki od njih čak i znaju predložiti roditeljima da se razvedu samo da se određena osoba, otac ili majka, više ne pati. Također velik je problem nemarnih roditelja, koji ne mare za djetetov uspjeh, koji nemaju volje ni želje, a ni potrebe djetetu pružiti ljubav, zagrljaj, podršku. U tom slučaju u djetetu se počinje stvarati osjećaj neprihvaćenosti, bezvrijednosti i da ga roditelji ne vole, a sve to ima svoje jako duboke i trajne učinke na dijete. Neki od pokazatelja, tj. stvari koje mogu upućivati na da nešto nije kako treba kod djece, asocijalnost, u ekstremitetu delinkventnost, destruktivno ponašanje, kašnjenje u psihičkom i fizičkom razvoju. Emocionalno i psihičko zlostavljanje uvijek je povezano i s drugim oblicima nasilja. Prema istraživanjima možemo vidjeti kako je u većini slučajeva muškarac onaj koji je nasilnik, a najčešće su žrtve žena i djeca. “Tako pod psihičkim nasiljem možemo svrstati i nazivanje pogrđnim imenima, česti su slučajevi i da muže više na ženu, optuživa ju za nevjerstvo i sl. Ono što je evidentno prema istraživanjima dasu češći slučajevi nazivanja pogrđnim imenima u seoskim predjelima nego kod žena koje žive u gradu, to naravno možemo pripisati i stupnju obrazovanja, koji ima svoj važan značaj.”¹⁰

1.3.4. Seksualno nasilje

Seksualno nasilje je korištenje osobe bez njenog pristanka ili nagovaranje iste na ono što osoba ne želi, a to obuhvaća bilo kakve seksualne radnje. U ovu vrstu nasilja može spadati više stvari, počevši od seksualnog uznemiravanja, zlostavljanja sve do silovanja. “Seksualno zlostavljanje / prisilne spolne radnje je vrlo široka kategorija koja uključuje oblike seksualnog nasilja koji su teži od seksualnog uznemiravanja, a još ne ulaze u kategoriju silovanja prema zakonskoj legislativi. Obuhvaća neželjena spolna ponašanja iznuđena primjenom sile i/ili prijetnji, a koja uključuju fizički dodirs nasilnikom.”¹¹

¹⁰ Usp. Jelena Radulović, *Nasilje u porodici*, str. 21.

¹¹ Ženska soba, *Oblici seksualnog nasilja*, dostupno na: <http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/seksualno-nasilje/oblici-seksualnog-nasilja/>, pristupljeno: (27.8.2021.).

U seksualno nasilje dakle spadaju i svi oni čini koji nužno ne dovode do fizičkog kontakta, kao što je to seksualno uznemiravanje. Poruke takvog sadržaja, požudni pogledi, dobacivanja na osnovu izgleda. Ono što se danas događa iza kulisa u nekim zemljama, što je poražavajuće, jest trgovina ljudima, posebno djecom i ženama kao i ugovoreni brakovi, koji su često posljedica velikog siromaštva i na taj način roditelji guraju svoju djecu u nešto što ne žele, što nije njihov izbor i što definitivno nije u skladu s njihovom dobi. "Poznato je da je prisiljavanje na intimne odnose jedan od najskrivenijih i najtežih vidova nasilja u braku. Žene o tome nerado govore zbog stida ili predrasude da je to njihova bračna obaveza, koliko god bila neugodna."¹²

1.2.4 Ekonomsko nasilje

Ekonomsko nasilje bi bilo ono vezano za novčane resurse, odnosno za financije. Partner drugoga može ograničavati i na tom polju, uskraćujući mu kontrolu nad vlastitim novcem ili nad zajedničkom ušteđevinom. Zabranjivanje drugome da se zaposli i time onemogućavanje stjecanja vlastite zarade, već time želi imati kontrolu nad njim/njom, kao što je slučaj i u ostalim vrstama nasilja. Žrtva postaje ovisna o suprotnom partneru iz razloga nemogućnosti rada kako bi se stekao novac i na taj je način on drži u svojim rukama, ucjenjiva, kontrolira. "Ovu vrstu nasilja nad ženom u obitelji najčešće vrši ženin partner, iako i ostali članovi obitelji mogu biti vršitelji, ali i žrtve ekonomskog nasilja. Kao i svaka druga vrsta nasilja, ekonomsko nasilje ostavlja negativne posljedice po žrtvu nasilja. Žena žrtva ekonomskog nasilja ima ograničen ili potpuno uskraćen pristup financijskim sredstvima neophodnim za normalan život što ju dovodi do oskudice i siromaštva. "Često su žrtve ekonomskog nasilja upravo razvedene žene ili žene tokom rastave, jer uslijed razvoda mogu ostati bez stana/kuće u kojoj su dosad živjeli, nepravilna raspodjela imovine, također ne plaćanje alimentacije djeci, na temelju čega žena mora nositi sav teret na svojim leđima i podizati djecu bez prisutnosti i financijske pomoći oca i obrnuto. Tako je ovo često onda i razlog zašto je žena neodlučna i ne želi se razvesti."¹³ Ono kompromitira ženina obrazovna postignuća i razvojne mogućnosti općenito. Ekonomsko zlostavljanje od strane partnera proizvodi obiteljsku atmosferu ispunjenu tenzijama i nervozom uzrokovanu materijalnim brigama, a ova atmosfera može postati plodno tlo za druge vrste nasilja, prvenstveno za

¹² Jelena Radulović, *Nasilje u porodici*, str. 28.

¹³ Usp. *Isto*, str. 86.

psihičko i fizičko nasilje.”¹⁴ Najčešće je slučaj da je nasilje, odnosno zlostavljanje, popraćeno uvijek s nekim drugim vrstama.

2. O OBITELJI

Kršćanska bi obitelj trebala predstavljati mjesto prihvaćanja, zajedništva, ljubavi i uvažavanja. Sklopivši sakrament braka, muškarac i žena pozvani su da stvaraju novi život, da plod njihove ljubavi bude dijete, da prihvate taj Božji dar i u svakom smislu budu odgovorni roditelji. Nažalost realnost je nekad drugačija, sve više vidimo disfunkcionalne obitelji, nesuglasice, nadmetanje, a u konačnici i obiteljsko nasilje. Odgoj ima važnu ulogu. Bitna je međusobna komunikacija. “Stanje odnosa u obitelji izuzetno je važan uvjet njezinog kvalitetnog funkcioniranja koje podrazumijeva stalni rast i razvoj svakog njezinog člana i cjelokupnog obiteljskog sustava, ali i opstanka time uvjetovanog, jer već u trenutku u kojem se zaustavlja uspon na spirali rasta i razvoja započinje regres, pad, razvoj patologije i propadanje, tako da je upravo odnosima u obitelji potrebno posvetiti izuzetnu pažnju.”¹⁵

2.1. Pojam, narav i smisao obitelji

“Obitelj, osnovna društvena skupina, povezana srodstvom, utemeljena na braku i zajedničkom životu užega kruga srodnika, prije svega roditelja, koji vode brigu o djeci (svojoj ili posvojenoj) te ih odgajaju.”¹⁶ Naravno postoji više teorija o obitelji, ovisno s kojeg područja gledamo pa su tako ina taj način tumačene ovisno kakav stav ima autor tj. znanost s koje se strane i proučava obitelj. Prema katoličkom nauku, obitelj bi izrastala iz braka. Braka, koji je prvenstveno sklopljen između muškarca i žene i na temelju čega se rađa dijete kao plod njihove ljubavi.

Naša obitelj, prvenstveno otac i majka su osobe s kojima se prvo susrećemo još kao novorođenčad, oni su ti koji nas hrane, odgajaju, pružaju ljubav, koji nam pružaju osjećaj sigurnosti. Prate nas kroz naše odrastanje, od dječje dobi, preko adolescenata sve dok sami ne

¹⁴ Ksenija Klasnić, Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu- konceptualne pretpostavke, *Socijalna ekologija*, 20 (2011.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/75365>, pristupljeno: (27.8.2021.).

¹⁵ Josip Janković, *Obitelj u fokusu*, Etcetera, Zagreb, 2008., str. 85.

¹⁶ *Obitelj*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=44557>, pristupljeno: (27.8.2021.).

“odletimo”u svoje gnijezdo i zasnujemo svoju obitelj, pa i tada sve dok ne nastupi smrt. Iz toga vidimo kako je to zapravo krug, otac, majka, dijete, pa to dijete postaje otac/majka i dobiva svoje dijete, time njegovi otac i majka postaju baka i djed, ukoliko on/ona ima brata ili sestru to postaje tetak/tetka, strina/stric i tako u daljnje rodbinske veze.”Obitelj se ne može odreći toga da bude mjesto potpore, vođenja i usmjeravanja, koliko god da morala pronalaziti nove metode i otkrivati nove izvore. Ona treba promisliti o tome čemu želi izložiti svoju djecu. U tu svrhu mora se neizbježno pitati tko su ti koji pružaju zabavu, koji ulaze u njihove domove putem televizije i elektroničnih uređaja i s kojima provode svoje slobodno vrijeme.”¹⁷To je odgovorno roditeljstvo. Najlakše je roditi dijete, ali najteže tek dolazi kako dijete odrasta, kad se suočavamo s problemima koje to odrastanje sa sobom nosi, kad dijete ulazi u pubertet, kad upisuje fakultet, na raznim prekretnicama života. Biti roditelj znači iz ljubavi prema djetetu biti uz njega na svakom koraku njegova života, biti potpora, isto tako i biti autoritet kako on/ona nebi skrenuli s puta. Prema tome možemo zaključiti kako uži dio obitelji čine roditelji i djeca, dok u prošireni dio spadaju svi ostali članovi koji su krvno povezani ili su svojta. Oni svi tvore jednu veliku zajednicu i time se osjećaju odgovornima jedni za druge i za pomaganje jedni drugima. Nažalost, to nije uvijek slučaj. Sami smo svjedoci sve većih razora unutar obitelji o čemu ćemo više govoriti u narednom naslovu.

2.2. Razlozi sve većeg nasilja u obitelji

“Nasilništvo u obitelji je presudan društveni problem. Svakog dana žene i muškarci trpe nasilništvo od svojih partnera, djeca od roditelja i starije braće i sestara, a stariji ljudi od odrasle djece, nećaka i nećakinja, te unučadi. Nasilništvo u obitelji može biti mentalne, emocionalne i, katkad, fizičke prirode.”¹⁸U mnogim obiteljima još uvijek prevladava stari režim, a to je patrijarhalni pristup. I dalje u određenom broju domova prevladava autoritet oca. Posebice strogog oca, koji je strah i trepet, koji je “težak”, tvrdoglav i koji ne podržava kompromis već sve mora biti onako kako on zapovijedi. Često u takvom načinu koristi silu da bi održao svoj autoritet i strogoću. U većini obitelji to prevladava nad djecom, jer to spada pod “normalno”, a sve više je slučajeva gdje silu primjenjuje i nad ženom, rjeđi su slučajevi

¹⁷ Papa Franjo, *Amoris laetitia*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., br.260. (dalje: *AL*).

¹⁸ Jane Middleton-Moz, Mary Lee Zawadski, *Nasilnici*, str. 140.

žene nad mužem, a jedni i drugi uvjereni da je nasilje adekvatan pristup rješavanju problema i načinu odgoja djeteta.

U razloge moramo ubrojiti i ovisnosti. Postoji više vrsta ovisnosti, kako ovisnost o drogi, alkoholu, kocki, pušenju i sl. Naravno ne utječu sve jednako kako na pojedinca tako na obitelj i društvo. Ono što možemo uvrstiti u razornije jesu droga, alkohol i kocka. Svaki od njih uništava ovisnika, odnosno pojedinca polagano, ukoliko su jedni s drugim povezani, često se u propast vodi sve brže i sve dublje tonu u probleme. "Prema iskustvima osoba koje rade na SOS telefonu, utvrđeno je da su pozivi često razlog problema koji nastupe zbog alkoholiziranog stanja oca, muža ili brata. Najviše su ugrožene žene i djeca kojima suprug/ otac pije. Oni proživljavaju razne vidove nasilja, od fizičkog pa sve do seksualnog, a često su oblici nasilja međusobno povezani. Tu na psihološkom planu možemo vidjeti često ucjenjivanje, prijetnje samoubojstvom, ubojstvom i sl."¹⁹ Na taj način, ne samo da štete sebi, svom organizmu, sebi kao ljudskom biću od Boga stvorenom, već uništavaju svoju obitelj jer naravno svoje problem donose kući. "Ono što moramo naglasiti kod razloga sve većeg nasilja kako općenito tako i u obitelji jesu stavovi i predrasude pojedinaca, bitno je kakav stav imaju muškarac/žena jedni za druge. Misle li da žena treba biti samo u kući domaćica, da je to njen zadatak i sl. Ukoliko muškarac i ima takav stav, to nam ukazuje na problem, koji se sutradan možemo pretvoriti u nešto veće. Od tih stavova i predrasuda o nasilju i nasilnom ponašanju ovisit će i prepoznavanje nasilnog ponašanja kao i stupanj tolerancije prema istom."²⁰ Tu možemo povezati ekonomsko nasilje o kojem smo govorili u prethodnom naslovu, koje ukoliko se osoba drogira, opija, počne kockati, zna doći do slučajeva da upadne u velike dugove, prokocka zajedničku ušteđevinu, kuća dođe pod ovrhu, zadužuje se. To ne trpi samo ta osoba već svi oko njega, posebno osoba s kojom je u braku, koja zna što radi, koja cijeni svoj rad i mukotrpno zarađen novac. Pojavljuje se osjećaj nemoći, osjećaj ogorčenosti i ljutnje na drugu stranu gdje vrlo često izbijaju razmirice iz kojih u takvim slučajevima nerijetko dođe i do nasilja. Iz ovoga vidimo da su ovisnosti često povod nasilnom ponašanju. Što se tiče alkohola, sami smo svjedoci u mladim danima, kad izlazimo van ili kad vidimo ljude odnosno mlade koji su konzumirali alkohol, kako na neke od njih ono djeluje negativno, odnosno oni postaju agresivni. To često zna bit ako su sami u djetinjstvu proživjeli neke trauma, bili sami izloženi nasilju i sl. Također jedan od razloga jest siromaštvo, vidimo kako u zemljama, gdje vlada bijeda, siromaštvo, neobrazovanost, više prevladava nasilje u bilo kakvom obliku. Ono

¹⁹ Usp. Jelena Radulović, *Nasilje u porodici*, str. 116.

²⁰ Usp. *Isto*, str. 42.

što je danas rasprostranjeno i uzelo je velikog maha u svijetu je tehnologija, internet, mediji. Danas je sve dostupno klikom miša. Brojne igrice preko interneta, playstationa, računala su tematski povezane sa nasiljem, pucnjavom, ubijanjem. Možda se na prvi pogled čini bezopasno, ali ukoliko je dječji um stalno izložen takvim radnjama, a te su igrice stresne i onda su oni sretni i zadovoljni svojim postignućem kad nekog “ubiju” jer su osvojili bitku, poen na igrici. Nismo ni svjesni koliko to utječe na razvoj djeteta koji u toj dobi samo upijaju radnje drugih oko sebe i pune svoj duh i um negativnim stvarima kao što su takve igrice.

3. TIPOVI OBITELJSKOG NASILJA

Različiti su načini određivanja tipologije nasilja općenito, pa tako i obiteljskog nasilja: pojedinačno ili grupno, planirano, djelomično planirano ili neplanirano, poznato ili nepoznato, prijavljeno ili neprijavljeno i sl. Ipak, razlikovanje koje nam pruža najkompletniju sliku fenomena obiteljskog nasilja je ono koje ga razlikuje i dijeli na temelju odnosa koji postoji između žrtve i počinitelja. U daljnjem izlaganju slijedimo uobičajene podjele koje najčešće susrećemo u literaturi koja se izravno bavi obiteljskim nasiljem.²¹

3.1. Nasilje nad djecom u obitelji

Jedno od najčešćih nasilja je ono nad djecom u obitelji. Nerijetko je slučaj da dijete bude “ispušni ventil” svojih roditelja, njihovih frustracija i osobnog nezadovoljstva. Govoreći o Hrvatskoj bez obzira što je zakonom zabranjeno nasilje nad djecom, nažalost u mnogim obiteljima ono i dalje obitava i koristi se kao metoda kažnjavanja i metoda ispravnog odgajanja. Kao što smo već naveli u prethodnim naslovima, postoji više vrsta nasilja, a to je fizičko, psihičko, odnosno emocionalno, seksualno i ekonomsko nasilje. Nasilje bilo kakve vrste počevši od djetetove rane dobi bez dvojbe utječe na daljnji razvoj djeteta. “Život djeteta u obitelji zlostavljača izvor je dugotrajnog i teškog gubitka sigurnosti i ostavlja snažne posljedice na socijalno-emocionalni razvoj.”²² Za dijete je najbitnije da odrasta zdravoj obiteljskoj zajednici. Ono što smatramo “zdravom” obiteljskom zajednicom je prvenstveno

²¹ Više o tome vidi u: Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 86-126.

²² Mira Čudina-Obradović, Josip Obradović, *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 342.

ljubav između supružnika, odnosno roditelja djeteta, uzajamno poštovanje, rješavanje problema na miran način uvažavajući i mišljenja i stavove suprotne strane.

Još kad smo učili o dječjoj psihologiji vidjeli smo kako dijete uvijek počinje oponašanjem roditelja. Ono kad je još malo, upija kao spužva radnje svojih roditelja i ljudi iz okoline s kojima provodi vrijeme u svojoj svakodnevnicu. Naime dijete kad se rodi, kako kažu zašto je bitno dojenje- osjećaj kože na koži, majka i dijete. Prvi djetetov susret da svijetom su prsa njegove majke, miris majke. Ukoliko majka doji, to postaje svakodnevna rutina i dijete više raspoznaje miris majke naspram neke druge osobe. Ono se u njenom naručju osjeća sigurno i zaštićeno. Zašto ovo spominjem? Jer neki možda misle kako to zapravo nema utjecaja i nije bitno, ali je istina upravo suprotno. Za dijete je jako bitan osjećaj sigurnosti koji se počinje razvijati još otkad je ono novorođenče. "Dijete provodi najveći dio vremena u obitelji, članovi obitelji su mu prvi skrbnici i odgojitelji. U obitelji stječe prve radosti, doživljaje i iskustva. Prva, obiteljska faza života djeteta ima presudan značaj za njegov rast i razvitak, emocionalni, socijalni, intelektualni i profesionalni život i rad."²³

Ukoliko su okolnosti u kojima dijete odrasta, suprotne onome što je poželjno za ispravan razvitak djeteta koji će u budućnosti moći biti samostalan, socijalna i stabilna osoba, takve okolnosti mogu onda nanijeti trajnu štetu po dijete. Stalno se na vijestima može vidjeti neki slučaj da se razotkriju vezano za maltretiranje djeteta, omalovažavanje, nebrigu, ignoriranje sve do onog najgoreg izživljavanja nad djetetom koje zna završiti najgorim mogućim slučajem, a to je ubojstvo djeteta. Roditelji često svoje frustracije liječe na djetetu, a to zna biti slučaj ukoliko se radi o neslaganju s partnerom, ako su kao jako mladi dobili dijete, pa ih ono sada "sputava" u življenju života. Također su česti slučajevi kada je dijete zlostavljano od majke, od suprotnog partnera, a nerijetko i od strane oboje, a to je ukoliko je dijete dobiveno s prethodnim partnerom, a majka/otac su sada u novoj vezi i to im je dijete samo smetnja. Takvih slučajeva nažalost ima sve više, a sve počinje sa zanemarivanjem djeteta, ne pružanjem ljubavi, odbacivanjem, fokusiranjem isključivo na partnera dok je djetetu potrebna i ljubav i pažnja i emocionalna sigurnost.

U takvim slučajevima gdje dijete odrasta u obitelji gdje je bilo zlostavljano mogu se pojaviti različite posljedice u budućnosti. Kod nekih to ide u stranu posramljenosti, zatvaranja u sebe, asocijalnosti, nemogućnosti nošenja sa životnim problemima, anksioznosti i depresije, dok s druge strane ide u drugu krajnost, a to je delikventno ponašanje, primjena agresije nad vršnjacima ili u vlastitoj osnovanoj obitelji i sl.

²³ Marko Stevanović, *Obiteljska pedagogija*, Tonimir, Varaždin, 2000., str. 40.

Ono što je karakteristično za dijete jest da se ono ne može obraniti, pogotovo ako se radi o najmlađoj dobi. Tu je potrebna svjesnost i odgovornost svih nas, od šire obitelji, susjeda, učitelja i odgajatelja, zajednice, Crkve, vjernika, koji ukoliko primijete sumnjivo ponašanje roditelja ili djeteta, fizički vidljive ozljede, zvukove iz kuće, specifično ponašanje djeteta, moraju, odnosno moramo moći i znati ispravno reagirati i učiniti sve ono što je potrebno kako bismo djetetu omogućili oporavak kao i daljnji siguran razvoj. Ali također ne samo pomoć žrtvi, već i vršitelju nasilja. “I nasilnicima treba pomoć. Moraju odgovarati za posljedice svoga ponašanja i štetu koju su nanijeli sebi i drugima. Promjena im je intervencija izvana i pružanje prilike za promjenu. Ako su se cijelog života nasilnički ponašali potrebno im je liječenje kako bi razumjeli i priznali vlastite osjećaje, uvjerenja i načine ponašanja, te nakon toga, prihvatili smjernice za mijenjanje svojeg života kako bi postali odgovorni. Za to suim potrebni podrška i razumijevanje.”²⁴S obzirom na svijet kojeg prati napredak na svim područjima pa tako i na ovom, raste broj organizacija koje su zauzete za ovakve slučajeve, za žrtve nasilja, prema tome vidimo kako raste svjesnost o potrebi za reagiranjem na pitanje nasilja i rješavanjem istoga, što u povijesti i nije bio slučaj. S obzirom na vrste nasilja o kojima smo govorili, postoji fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko nasilje.

Tjelesno zlostavljanje obuhvaća “udaranje, gnječenje, paljenje, grebanje, davljenje, vezivanje, izlaganje visokoj temperaturi ili hladnoći, osjetilno preopterećenje (npr. Prejako svjetlo, zvuk, odbojni okusi), sprečavanje spavanja i drugo.”²⁵ Ono što također spada je zanemarivanje djeteta, ne pružanje adekvatne brige i ljubavi, emocionalne i materijalne potpore. Tjelesno zlostavljanje je ono okom vidljivo i lakše dokazivo, dok je psihološko zlostavljanje dosta teže ustvrditi, a koje može biti razorno i pogubno za dijete jednako kao i tjelesno.

Pod psihološko zlostavljanje može spadati bilo kakva vrsta ucjenjivanja, ponižavanje, nazivanje pogrđnim imenima, omalovažavanje djeteta općenito kao i djetetovog uspjeha i sl. Ono što može proći neopaženo, a svakako ga možemo ovdje svrstati jest zanemarivanje djeteta, u to spade puštanje malog djeteta bez nadzora da se igra na ulici i slično, na taj ga način možemo izlagati opasnosti. Može ga udariti auto, može past ii udariti se, razne su stvari

²⁴ Jane Middleton-Moz, Mary Lee Zawadski, *Nasilnici*, str. 141.

²⁵ Marina Ajduković, Ninoslava Pećnik, Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 1 (1994.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/29726>, pristupljeno: (27.8.2021.).

koje se mogu desiti ukoliko se radi o malom djetetu, koje još nije sposobno brinuti se samo za sebe.²⁶

Zadnji tip je seksualno zlostavljanje, ukoliko se radi unutar obitelji govorimo o incestu. Svako seksualno zlostavljanje, zadiranje u intimu drugoga bez prethodnog pristanka, dira se u dostojanstvo osobe i oduzima osobi prava na izbor ina odluku, a ona bi svakoj osobi trebala biti omogućena. "Žrtve obiteljskog nasilja nad djecom češće su mlađa djeca, djeca s teškim temperamentom i problemima u ponašanju, djeca s mentalnim poteškoćama i drugim intelektualnim, razvojnim i medicinskim problemima. Naravno da takvo stanje i ponašanje djece ne implicira ni na koji način i njihovu odgovornost."²⁷

Iz svega vidimo kolika je velika uloga roditelja, kao prvih odgojitelja, kolika je odgovornost na njima prema svojoj djeci. Koji su dar Božji i plod njihove ljubavi i koliko djeci znači njihova ljubav, pažnja, poticanje. I iako se na nekima možda ne vidi da nasilno ponašanje ostavlja traga, vidjet će se kasnije kad krenu odrastati, kad postanu svjesni i kad se budu sposobni izražavati. "Osim tih značajki ne može se zaboraviti da temeljno počelo, koje po svojoj naravi određuje odgojnu dužnost roditelja, jest očinska i majčinska ljubav, koja u odgoju postiže svoje ispunjenje jer upotpunjuje i u punini usavršava njihovu službu života. Ljubav roditelja od izvora postaje duša, pa stoga i mjerilo koje nadahnjuje i vodi sav konkretni odgojni napor, obogaćujući ga vrednotama blagosti, postojanosti, dobrote, služenja, nesebičnosti, duha žrtve, a to su najdragocjeniji plodovi ljubavi."²⁸

3.2 Nasilje među partnerima

Ono što danas i nije takva rijetkost je nasilje među partnerima, odnosno u braku. Već smo za tjelesno nasilje nabrojali što sve spada pod njega. Ono je često popraćeno i psihološkim nasiljem, a ono obuhvaća maltretiranje, ucjenjivanje, zabrana, patološka ljubomora zbog koje jedna strana drugoj postavlja granice ili međusobno. "Mnogo je pokazatelja da se u braku događaju brojni, teški, trajni i vrlo okrutni delikti nasilja koji desio ostaju neprijavljeni, a sve zbog intimnosti i zatvorenosti obiteljskoga kruga. U većinislučajeva radi se o nasilju u većim urbanim sredinama! Pritom je bitno uzeti u obzir činjenicu da je

²⁶ Usp. Karel Kurst-Swanger, Jacqueline L. Petcosky, *Violence in the home: Multidisciplinary Perspectives*, Oxford University Press, New York, 2003., str. 58.

²⁷ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 96.

²⁸ Ivan Pavao II., *Familiaris consortio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., br.36. (dalje: FC).

ruralna sredina konzervativnija, izoliranija i patrijarhalna, pa je sklonija prikrivanju izvršenja nasilja.”²⁹

Većinski su slučajevi gdje je nasilnik muškarac, manji je postotak onih gdje je to žena, alii to ne isključujemo, ali ima i slučajeva u kojima međusobno primjenjuju nasilje. Također jedno od nerijetkih slučajeva jest ekonomsko nasilje. “U užem smislu, ekonomsko se nasilje odnosi na nejednaku kontrolu nad zajedničkim resursima, uskraćivanje pristupa novcu, zapošljavanju ili edukaciji. U širem smislu ono obuhvaća i oštećenje ili uništavanje ženine imovine, kao i krađu ili onemogućavanje raspolaganja vlastitim resursima ili imovinom.”³⁰Naravno ne radi se samo o kontroli muškarca nad ženom, ali pričamo o većinskim situacijama, odnosno o slučajevima koji prevladavaju, a to je muškarac nad ženom. Nekako imamo dojam kako su u povijesti žene imale puno manja prava, posebno kad se govori o poslu, nažalost i danas iako dosta manje postoji ta neravnopravnost što se tiče muškarca i žene vezano za posao. “Nažalost, kršćanskoj poruci o dostojanstvu žene suprotstavlja se način mišljenja koji ljudsko biće ne promatra kao osobu već kao neku stvar, kao neki predmet prodaje ili kupnje, u službi sebičnog probitka i pukog zadovoljstva. Žena je prva žrtva takvog mentaliteta. Takav mentalitet daje vrlo gorke plodove, kao što su prezir muškarca i žene, ropstvo, tlačenje slabašnih, pornografija, prostitucija - osobito kada je ona organizirana - i svi oblici diskriminacije što se susreću u odgoju, zanimanju, raspodjeli poslova, itd. “³¹Bilo kako bilo, činjenica je da su se žene izborile i da sve više imaju udjela kako u poslovnom tako i na političkom planu. U suprotnosti s tim i dalje u nekim društvima prevladava patrijarhalni mentalitet, pod kojim se želi očuvati prednost muškarca nad ženom, njegov autoritet, kako nad ženom tako i nad djecom. I upravo je to jedan od razloga ekonomskog nasilja, želeći ženi ograničiti resurse ili uništavanje njene imovine kako bi joj se onemogućio dolazak na njegovu razinu, to je zapravo strah od uspjeha suprotne strane. “Temeljno svojstvo koje povezuje sve oblike partnerskoga nasilja jest prisilna narav počiniteljeva ponašanja. Nasilje služi, slažu se mnogi teoretičari obiteljskog nasilja, kao sredstvo kojim počinitelj osigurava i potvrđuje svoje gospodstvo nad vlastitim partnerom. Nasiljem se ograničuje, zarobljava, lišava slobode i prisiljava partnera da se ponaša kako to

²⁹ Sandra Balić, Nasilje i ubojstva među intimnim partnerima, *Kriminologija i socijalna integracija*, 9 (2001.)1-2, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98965>, pristupljeno: (28.8.2021.).

³⁰ Ksenija Klasnić, Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu- konceptualne pretpostavke, *Socijalna ekologija*, 20 (2011.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/75365>, pristupljeno: (28.8.2021.).

³¹ FC,br.24.

nasilnik želi.”³²Dakle to je taj osjećaj nadmoći jedno nad drugim, na taj ga način drži u šakama, ukoliko i osoba i poželi napustiti takvu zajednicu odnosno brak, često od druge strane znaju krenuti i psihološka zlostavljanja, kojekakvim ucjenjivanjima žele pridobiti osobu natrag. Različiti su razlozi takvih ponašanja, ali je često slučaj da je razlog što sui oni sami bili žrtve nasilja i zlostavljanja ili živjeli u okolini u kojoj se događalo nasilje.

Ono što se prije smatralo nemogućim, a itekako je moguće, to je spolno nasilje unutar obitelji, u ovom slučaju unutar braka između partnera. “U mnogim zakonodavstvima muž je uživao imunitet i nije mogao biti procesuiran za silovanje vlastite žene, jer je postojalo tzv. bračno izuzeće. Zakon je naime definirao silovanje kao nasilnu penetraciju tijela žene koja nije počiniteljeva supruga. Silovanje unutar braka bilo je, zakonski, nemoguće.”³³ To nije samo slučaj iz prošlosti, i danas se neki zgražaju nad mogućom činjenicom da postoji silovanje unutar braka, misleći kako se to ne može dogoditi, ali je danas zakon drugačiji.

Bez obzira na bračnu privolu koja je preduvjet za valjano sklapanje sakramenta ženidbe, nikad i ništa se nebi smjelo na silu izvlačiti ili iznuđivati od suprotne strane, a u to spada i intimni odnos. Ako je ženi/muškarcu, dan bio loš, na poslu, privatno, nevažno iz kojeg razloga i nemaju volje za intimnim odnosom, to nikako ne dopušta suprotnoj strani primjenu sile kako bi zadovoljio/la svoje potrebe. Ono isključivo mora biti uz pristanak druge strane potkrepljeno uzajamnom ljubavlju i uzajamnim poštovanjem. Zato možemo govoriti kako “posljedice bračnog silovanja katkad su dramatičnije i teže negoli u slučajevima tzv. “stranger rape”, odnosno u slučajevima kada se žrtva i počinitelj nasilja uopće ne poznaju. Razlozi su posvema razumljivi. Uništena je intimnost, povjerenje, svijest vlastite vrijednosti, uzajamnost, međusobno poštovanje i prihvaćanje i sve ono što partnerski odnos zahtijeva i garantira.”³⁴Ono na što pristajemo kad ulazimo u brak, prethodno je iskovano na povjerenju prema drugoj osobi, na međusobnom poštovanju, uviđanju slabosti jedni kod drugih i bez obzira na to i dalje uzajamnoj ljubavi. Tako da, sigurno da je ovo teško iskustvo, koje ti sruši sve ono što si mislio da vrijedi, sve ono što ti je bilo sveto i najviše takne i naruši ljudsko dostojanstvo i pitanje ljudske slobode i slobode izbora. Nerijetko je i slučaj kako nasilje među partnerima utječe na djecu.

Već smo se u prethodnim naslovima dotaknuli te teme, ali je neizbježno opet spomenuti koliko sve te krizne situacije, “ružni” događaji mogu imati posljedicu na dijete,

³² Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 105.

³³ Šimun Bilokapić, *Spolno nasilje u obitelji- Teološko moralni osvrt*, u: Ante Čovo, Dijana Mihalj (uredili), *Muško i žensko stvori ih*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2008., str. 246.

³⁴ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 105.

koja često i sama budu žrtve nasilje, kao posljedica početnog nasilja među partnerima. O posljedicama nasilja utječe naravno i oblik i vrsta i trajnost nasilja, ali govoreći o obiteljskom nasilju, odnosno o obitelji koja kako se kaže, i da ti svi okrenu leđa, da te svi napuste, obitelj, barem otac/ majka, brat/sestra te nikad neće napustiti. To nije zaludu rečeno, jer su to nama najbliži krvi srodnici, osobe koje su tu od našeg rođenja, bili prisutni u našem odrastanju, netko 'ko ti je inače mirna luka i 'ko ti pruža osjećaj sigurnosti. Onda kad se dogodi krah, kad dođe do nasilja ili ukoliko je nasilje trajnije i traje već otkad si dijete, a ti sa strane gledaš druge obitelji i vidiš kakav oni imaju odnos sa svojim roditeljima, kakav odnos imaju otac i majka, ili braća i sestre, shvatiš da ti nemaš to svoje sigurno mjesto, ili ukoliko si ga imao, ono je sad stupanjem nasilja razrušeno.

Naravno onda da u takvim slučajevima, gdje se događa nasilje unutar obitelji, među članovima koje poznaješ, posljedice budu čak i bolnije. Često osobe onda znaju gledati na svijet puni pesimizma, očajja, gnjeva, jer više ni u koga nemaju povjerenja. Upravo je tu ono što ne vidimo, ali ih može spasiti, a to je vjera, Isus Krist.

3.3 Nasilje među potomcima, braćom i sestrama

Ono o čemu se do nedavno najmanje govorilo jer se smatralo uobičajenim i normalnim, jest nasilje među braćom i sestrama. Ono ne mora obuhvaćati isključivo krvno povezanog brata i sestru već i sve ono što se naziva bratom/sestrom, a tu može spadati i polubrat/polusestra. Ono što je istina, to je da u dosta obitelji postoje razmirice i konflikti. Oni ne moraju nužno biti loši, zato treba razlikovati nasilje od konflikata. "Blaži oblici konflikta(zavist, rivalstvo, rasprave o praktičnim pitanjima) ne impliciraju nužno nasilje, nego čak mogu poboljšati rješavanje problema i doprinijeti učvršćivanju odnosa, ako je predmet spora vremenski ograničen i ako je izbalansiran pozitivnim elementima tijekom interakcije."³⁵

Dakle konflikt ne mora uvijek biti nešto loše, dapače ono može biti zdravo za izgradnju odnosa. Ukoliko dođe do nesuglasica i konflikta, osobe se moraju moći izraziti, odnosno iznijeti svoje mišljenje, kako bi zajedničkim snagama došli do valjanog rješenja.

"Bratska i sestrinska veza je nešto vrlo važno, ono što se ne može prekinuti, pod istim su srcem 9 mjeseci stajali, u istoj majčinoj utrobi. Nerijetki su slučajevi kad vidimo da se braća/sestre svađaju oko nasljedstva, to je loše. To je bolno, da je bitnije nešto materijalno

³⁵ Isto, str. 110.

nego njihov odnos. Prema papi Franju, bitna je ta bratska odnosno sestrinska veza koja je odjek iste takve veze prema vani, u društvu. Ukoliko djeca rastu u takvom ozračju, ukoliko su odgajani da se vole, da se poštuju, međusobno uvažavaju, ono će zasigurno imati takav odjek i na njihov odnos prema drugim pojedincima van njihove obitelji.”³⁶

Bitno je uvažanje tuđeg mišljenja, poštivanje tuđeg stave, ali isto tako i pozitivna nastrojenost prema problem koji je ispred vas kako bi se on mogao riješiti na miran i siguran način bez upotrebe sile ili bilo kakve vrste nasilja. No s drugu stranu ukoliko se radi o bilo kakvoj vrsti nasilja, a već smo u prethodnim naslovima spominjali koje su to vrste, one mogu biti i često jesu traumatične i pogubne za žrtvu nasilja. Razni su razlozi zbog čega dolazi do sukoba i nasilja među braćom i sestrama, ali ono što smo već spominjali jest taj krug, ukoliko je dijete raslo u obitelji u kojoj je bilo prisutno nasilno ponašanje, gdje je otac zlostavljao majku i obrnuto, roditelj zlostavljao dijete, onda nerijetko i to dijete zna svoj bijes iskaliti tamo gdje se on može suprotstaviti, gdje se on/ona može osjećati dominantnijim, a to je među braćom ili sestrama. “S obzirom na količinu namjeravanoga ili ostvarenoga nasilja istražitelji razlikuju blaže oblike agresije kao što su povlačenje i naguravanje, ozbiljne oblike nasilja kao što su udaranje ili premlaćivanje i ekstremne oblike nasilja kao što su seksualna zlopotreba ili upotreba oružja tijekom konflikta.”³⁷ Iz primjera Svetog pisma vidimo kako je već tamo bilo prisutno rivalstvo (Kajin i Abel) između braće. Ono što često kod djece zna izazvati ljubomoru jest odnos između roditelja i djece, odnosno prema ostaloj braći/sestrama. Ukoliko roditelj favorizira jedno dijete, nagrađuje uspjeh jednog djeteta dok uspjeh drugog zanemaruje ili ne obraća pozornost ni podršku na njegova postignuća, ono može izazvati kod djeteta negativne osjećaje. Oni za to neprijatelja vide u bratu/sestri kojemu roditelj posvećuje svu pažnju i z svoje nemoći, tuge i očaja za ljubavlju i za osjećajem prihvaćenosti, ono se osvećuje i zlostavlja brat/sestru. Tu vidimo koliko je u obitelji bitan odnos roditelja, njih dvoje međusobno kao i njih prema djeci. Ne kaže se uzalud da se razgovorom može sve riješiti. “Kvaliteta odnosa između roditelja i djeteta ima značajan utjecaj na razvoj agresivnosti u djece.

Ako u odnosu roditelja i djeteta ima puno problema, nema dovoljno razumijevanja, prevladavaju hladni odnosi te je slaba komunikacija, dolazi do nazadovanja i propadanja kvalitete njihova odnosa. U takvoj situaciji dijete osjeća nedostatak razumijevanja i podrške

³⁶ Usp. Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago*, Verbum, Split, 2015., str. 44.

³⁷ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 110-111.

od strane roditelja što dovodi do značajnoga porasta agresivnog ponašanja djeteta.”³⁸ Ono će ili svoje nezadovoljstvo gajiti u sebi, zatvarati se u sebe i izolirati se od društva ili na suprotnu stranu, gdje će i sam postati nasilnik kako prema braći i sestrama tako i prema vršnjacima u školi, vrtiću i sl.

Ukoliko je dijete već u dobi da pohađa vrtić, tu veliku ulogu imaju odgajateljice. One provode svaki dan s djecom i mogu prepoznati ukoliko dijete ima određene promjene u ponašanju, ako se ističe za razliku od druge djece. Neki od pokazatelja su: “dijete uvijek izbjegava braću, često nalazite masnice i otekline koje dijete ne želi objasniti, promjene u ponašanju, spavanju, prehrani, jedno dijete tipično je agresor, žrtva ne želi ići kući, žrtva oponaša zlostavljanje kroz igru, žrtve su uglavnom poslušne, pasivne ili povučene osobe.”³⁹ Ukoliko je dijete starije i pohađa školu tu smo također svi pozvani na budnost, a posebno djelatnici škole, učitelji i sl. koji su s njima u svakodnevnom kontaktu. Svi smo na neki način sudionici u odgoju. Dakle ono što je najvažnije je odmalena počevši od roditelja pa do svih ostalih odgojno-obrazovnih ustanova, učiti dijete izražavanju svojih osjećaja, kako loših tako i dobrih. Moći ih saslušati i pokazati im kako ste spremni riješiti njihove problem i pomoći im, kako bi oni u suprotnom tako mogli razviti osjećaj dasu prihvaćeni i voljeni.

3.4. Nasilje nad starijima u obitelji

Pogledamo li oko sebe, pa i u svojoj obitelji zapitat ćemo se kakav odnos imamo prema našim starijima, prema baki i djedu, prabaki, pradjedu, svim ostalim članovima obitelji starije dobi, kao i starijoj skupini ljudi općenito. Vidimo kako smo mi u žaru mladosti, trčimo za obavezama, za karijerom, za vlastitim užitkom, družimo se s mladima, to nam prija. Zaboravljamo kako ćemo i mi jednog dana doći u poziciju da ćemo biti starci. Idu tako dani, mjeseci, godine da neki ljudi i ne osjete da je prošlo toliko vremena, a da nismo posjetili naše starije članove, da im nismo ništa pomogli, ma i ono najmanje što možemo da ih nismo ni nazvali ni pitali kako su. „Stariji su ranjiviji, osjetljiviji, potrebni smo im, ovise u jednu ruku o nama i o našoj brizi, posebice ako se radi o bolesnima. Kada govorimo o starijima, možemo govoriti o onima u dobi poviše 65 godina, a u onu najstariju skupinu spadaju oni od 85 godina

³⁸ Tena Velki, Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom, *Psihologijske teme*, 21 (2012.) 1, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/81817>, pristupljeno: (30.8.2021.).

³⁹ Anonymous, Nasilje među braćom i sestrama, dostupno na: <http://www.obitelj.hr/nasilje-medu-bracom-sestrama/>, pristupljeno: (30.8.2021.).

pa nadalje.”⁴⁰ Sve je češći slučaj toga, zanemarivanja ljudi koji su nas podigli na noge, zahvaljujući kojima imamo danas ono što imamo. “Sve je češći slučaj napuštenosti starijih osoba, oni nas ograničavaju, kako zbog starosti tako zbog svoje bolesti i sl. Nisu korisni društvu, samo su mladi korisni i njih se može iskoristiti za rad, za napredak. Kako griješimo. A ne vidimo koliko su starci mudrosna zaliha za sve nas.”⁴¹

Moramo se tu dotaknuti teme doma za starije. Velika obitelj, ima se po bar troje djece, ali se opet roditelj smjesti u dom za starije. Jer je tako nama najlakše! Tako ih se smjesti tamo, prođe i mjesec dana da ni ne zovnemo da pitamo kako su, kako je zdravlje, kakvo je društvo, jer imaju nekoga s kim popiju jutarnju kavu. Ne. Mi žurimo za svojim potrebama, kao da oni nisu više naša obitelj, kao da oni nisu potrebni nas. Zaboravljamo da nije ni do hrane, ni do lijepe sobe, ni do televizije, već do tog pitanja kako si. Do toga da željno očekuju da dođe netko “njihov” i zagrlji ih, daim pruži ljubav, da bude tu uz njih kad dođe čas kad će nas napustiti. Nažalost ovo je stvarnost i sve je više ovakvih slučajeva. “Ono što Crkva ističe jest da ne želi takav mentalitet bezosjećajnosti i nezainteresiranosti za starije, u krajnjem slučaju zanemarivanje starijih osoba. Crkva potiče na razvitak razumijevanja i prihvaćanja prema starijima, oni nam nisu stranci, od njih smo puno primili, u konačnici i sami ćemo biti na njihovom mjestu u budućnosti, i mi ćemo biti star ii možda će se prema nama ponašati onako kako smo se mi prema našim starijima.”⁴² Polako se gubi taj osjećaj poštovanja, zapravo imam osjećaj da na sve to utječe ovaj razvitak svijeta. Razvitak koji sa sobom nosi puno dobrih stvari, ali s druge strane i one loše.

“Zamijenili su ih pametni telefoni i druga pametna tehnika. Društvo favorizira mladost, neovisnost, zaigranost, pa često i nepromišljenost. Proces starenja straši i na njega se gleda u negativnom svjetlu.”⁴³ Tada stariji, roditelji, bake/djedovi postaju samo teret, usporavaju ih u njihovim nakanama ukoliko u suprotnom ne mogu nešto iznuditi od njih za vlastito dobro. Tu se često znaju voditi bitke oko ostavštine, gdje nerijetko može nastupiti i psihičko zlostavljanje, ucjenjivanje, manipuliranje, nabijanje krivnje i sl. “Najčešće poteškoće u prikupljanju podataka o ovoj pojavi mogu se grupirati u one koje proizlaze iz male spremnosti samih starijih osoba da govore o svojim iskustvima s obiteljskim nasiljem i ograničenja u pristupu posebno ugroženim starim osobama, te u one koji se odnose na konceptualizaciju istraživanja koja uključuje definiranje pojave, evidentiranje čestine i

⁴⁰ Usp. Karel Kurst-Swanger, Jacqueline L. Petcosky, *Violence in the home: Multidisciplinary Perspectives*, str. 159.

⁴¹ Papa Franjo, *Obitelj je dragocjeno blago*, str. 49.

⁴² *Isto*, str. 50.

⁴³ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 116.

intenziteta nasilja, obilježja uzorka, te medijatore i moderatore nasilja. Mala spremnost za prijavljivanje je po svemu sudeći posljedica straha starih da će biti potpuno odbačeni”⁴⁴

Naravno roditelji su uslijed ovakvih događanja zgroženi, u šoku, pitaju se gdje su pogriješili u odgoju, zato često i ne podliježu prijavljivanju takvog ponašanja, sve dok ne bude prekasno. Trpe uvrede, vikanje, ponižavanje, ucjenjivanje, a nerijetko to sve prerasta u jače oblike nasilja kao što su šamaranje, čupanje, udaranje i sl. Kao i svaka vrsta nasilja i ova ostavlja teške posljedice po žrtvu. Osjećaj razočarenja, kad nešto što si rodio, nešto što je tvoje, tvoja krv, kad vidiš da ti na ovaj način vraća. Kada vidiš da ti se dijete gubi, a ne možeš mu pomoći, ne znaš kako. Nekad takve stvari bole i više od šamara.

4. CRKVA PRED LICEM OBITELJSKOG NASILJA

Ono što ćemo u ovom poglavlju razraditi jest stav Crkve prema obiteljskom nasilju: kako ga spriječiti, koja je uloga svećenika, vjernika i svih ostalih koji su uključeni u odgoj i u život osoba koje su izložene nasilju. Početi ćemo prvo od onoga što Crkva kaže za brak, a tako i za obitelj. “Obitelj, zasnovana i oživotvorena ljubavlju, jest zajednica osoba: bračnih drugova, muža i žene, roditelja i djece, rodbine. Njezina prva zadaća jest vjerno živjeti stvarnost zajedništva u trajnom naporu da se promiče istinita zajednica osoba.”⁴⁵

Obitelj prvenstveno vidimo kao izvedenicu iz braka, iz ljubavi muža i žene, na temelju koje se dobivaju plodovi te ljubavi, a to su djeca. Obitelj bi trebala biti mjesto gdje se svaki član osjeća voljen, prihvaćen, gdje se živi i osjeća kao zajedništvo. Crkva naravno i promiče takav vid obitelji, a ono na čemu se često inzistira jest zajednička molitva, obiteljska molitva. Nema bolje zaštite od zaštite koju dobivamo moleći se, a posebno moleći se zajedno. Nažalost to je sve veća rijetkost da je u obitelji zaživjela zajednička molitva. Oni kod kojih ona još živi i koja se ne preskače nijednog dana, već se obitelj svaki dan u isti sat okuplja kako bi se zajedno pomolili, njih se smatra ludima, starima, zatucanima i sl. Sve je više vjernika koji se nazivaju katolicima, a ne prakticiraju tu istu vjeru. Koji se srame reći da njihova majka ide svaki dan na Svetu misu ili da moli krunicu svaki dan. Jer ne vjeruju. Ne vjeruju u moć molitve. Tako mjesto koje bi trebalo predstavljati sve ono što smo prije naveli, zna prerasti u nešto suprotno. Od međusobnih razmirica, konflikata sve do primjene bilo koje vrste nasilja.

⁴⁴ Jelena Ogresta, Silvija Rusac, Marina Ajduković, Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 15 (2008.) 1, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30348>, pristupljeno: (30.8.2021.).

⁴⁵ FC, br.18.

Taj se problem ne tiče samo obitelji u kojoj se ono događa, već i cijele zajednice u kojoj ta obitelj živi, mjesta gdje se oni kreću, škole u koje idu i sl. Zato smo dužni širom otvoriti oči i ne okretati glavu kad dođu problem, već biti prvi spremni pomoći na najbolji i najsigurniji mogući način.

4.1. Sud Crkve o obiteljskom nasilju

Ono što je nepobitno jest da se Crkva zalaže za obitelj i brak, za očuvanje sakramenta braka kao i za čvrstoću i sklad obitelji. To je razvidno u njezinim dokumentima, papinskim intervencijama na polju spolnosti, braka i obitelji, u njezinu pastoralnom djelovanju. Tema obitelji je konstanta crkvenog naučavanja i življenja.⁴⁶ Obitelj je zajedništvo u kojem dobivamo prva iskustva, kako s roditeljima, braćom i sestrama tako i s Kristom. Važan je odgoj djeteta, jer kroz odgoj dijete uči, oponaša roditelje, upija ono što roditelji rade, govore. Tako isto ukoliko je u obitelji prisutna molitva, govor o Bogu, ono sigurno na djecu ostavlja trag. Zato Crkva između ostalog i brine za obitelj, jer je obitelj prva ona koja odgaja dijete i od velike je važnosti kako će dijete biti odgajano. A kad govorimo o odgoju, ono ne mora biti uvijek dobro i pozitivno, da dijete upoznaje Boga i da ga se uvodi polako u duhovni svijet. Nažalost moramo govoriti i o drugoj strani, a to je problem o kojemu govorimo u ovom radu – nasilje u obitelji. Crkva je dugo šutjela. Razlozi su razni. Smatralo se da nasilje ukoliko se događa u obitelji jest njihova stvar, jer se događa unutar njihova doma. Tako u tom vremenu je bilo često prisutno fizičko kažnjavanje, prebijanje vlastitih ukućana i sl. Crkva bi intervenirala samo onda kad je bilo u pitanju život osobe.⁴⁷

Danas imamo drugačije stanje. Sve se više govori o raznim krizama u obitelji, u društvu, u braku, pa tako i o nasilju općenito, ali i s posebnim naglaskom na obiteljsko nasilje. Već smo u prethodnim naslovima rekli kako je bilo kakva primjena nasilja šteta za osobu, u smislu da nanosi osobi štetu i ruši njeno dostojanstvo. O tome nam na stanovit način govori Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Čovjek je stvoren na sliku Božju, po tome mu pripada sve ono što pripada ljudskom dostojanstvu. I isto tako čovjek nije stvoren da bi bio sam, da bi se usmjerio na sebe, već je od početka čovjek

⁴⁶ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 147.

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 153.

stvoren kao društveno biće, u tom kontekstu možemo govoriti o združivanju muškarca i žene u sakramentu braka.⁴⁸

Prema američkim katoličkim biskupima čak se i Bibliju može zloupotrebjavati za opravdanje obiteljskog nasilja. Naime mnogi muškarci koji su akteri nasilja, služe se Biblijom, rečenicama izvađenim iz konteksta kako bi opravdali svoje ponašanje. Često manipuliraju ženama u smislu da im se treba oprostiti. Oprostiti je jedno, a zaboraviti drugo. Takvo se nasilje ne može nikad zaboraviti i nije način ucjenjivanje žrtve da oprost, kako bi se opravdalo ponovno nasilje u budućnosti. Žene često ostaju u takvom odnosu, jer misle da je to na neki način opravdano, da je to kazna za neke grijehе koje su one počinile, a koje još sebi nisu oprostile. Mnoge se boje osude drugih, misle kako se pod svaku cijenu mora sačuvati brak i ostati u takvom odnosu.⁴⁹

Ono što nalazimo u pobudnici Pape Franje : “to je sraman čin, “čin kukavica koje su se srozale na niske grane”, a nikako demonstracija muške moći i snage.”⁵⁰ Iz takve prosudbe se jasno vidi da Crkva osuđuje nasilje bilo koje vrste, nešto što se ne može ničim opravdati. Ono je krajnje odurno i nedostojno ljudskoga stvorenja. Temeljni problem nasilja, osim njegovih zastrašujućih posljedica, jest taj što tretira osobu kao objekt za uporabu, a ne kao nekoga, kao subjekt, kao osobu dostojnu ljubavi i poštovanja. Zato je nasilje zlo, grijeh, a često i zločin; zao čin koji povrjeđuje ono najbitnije, a to je ljudsko dostojanstvo koje nam je dano još po stvaranju, jer smo stvoreni na sliku Božju. Nasilje je, slažu se mnogi, bitno nijekanje i potiranje nečije vrijednosti kao osobe, iščašenje svijesti i savjesti. Nikad i nikako takav čin ne može biti opravdan ili umanjen. Sve što šteti osobi, njenom fizičkom i psihičkom zdravlju, a da je to namjerno nanošenje štete žrtvi, na bilo koji način, jest grijeh! Nasilje niječe i ruši sve temeljne vrednote braka i obitelji: intimnost, zajedništvo, ljubav, pravednost, život.

Ako želimo sažeti u jednu misao stav i vrednovanje Crkve s obzirom na obiteljsko nasilje, onda možemo reći da je nasilje ponašanje koje ide protiv ljudskog života, temeljnih ljudskih prava, protiv osobe u njezinoj psihofizičkoj cjelovitosti, protiv smisla i značenja obitelji, u konačnici protiv Boga koji nas je htio i stvorio.

⁴⁸ Usp. Drugi Vatikanski Koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et spes*, , Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1993., br. 50-52.

⁴⁹ Usp. United States Conference of Catholic Bishops, *When I call for Help: A Pastoral response to Domestic Violence Against Women*, dostupno na: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/when-i-call-help-pastoral-response-domestic-violence>, pristupljeno: (12.9.2021.).

⁵⁰ *AL*, br.45.

4.2. Svećenik i pastoralni djelatnici pred licem obiteljskog nasilja

Prvi koji govore u ime Crkve, a najbliži su ljudima, kako u župi tako i van župe su svećenici. Oni su ti koji su tu da nam pruže duhovni razgovor, da nas ispovjedu, daju savjet i sl. “Kad je riječ o religioznom sugovorniku ili službeniku, onda je njegov temeljni stav da je svaki čovjek unaprijed obdaren Božjom pažnjom i brigom.”⁵¹ Ono što svaka osoba posjeduje i što bi svatko trebao poštovati, a to je ljudsko dostojanstvo. Bilo kojom primjenom nasilja narušava se žrtvino dostojanstvo i njezina sloboda. To je ono na što cijelo društvo treba isticati pozornost i boriti se svim silama da što manje dolazi do takvih situacija u kojem će se narušavati temeljna ljudska prava. Kada govorimo o svećenicima to nije posao, kao što neki možda misle, kao što ni posao teologa ili vjeroučitelja se ne može obavljati kao bilo koji drugi posao, u smislu svrhe da se zaradi mjesečna plaća i time zadovolji kriterije. Ne. Ovo iziskuje i jest puno više od toga. Svećenik ne “odrađuje” misu jer to mora, već jer je to njegov poziv iz njegove ljubavi prema Kristu. Upravo iz te ljubavi prema Kristu, želi ići Kristovim stopama i postupati onako kako Krist postupa. Uvijek će osoba steći drugačiji dojam, kad dođe na ispovijed ili na razgovor i sl. ako osjeti s druge strane ljubav, odnosno prihvaćanje. Ne da se osjeća kao još jedan/na u nizu, već da osjeti da vam je iskreno stalo da ste spremni poslušati je i dopustiti joj da olakša svoju dušu. “Razgovor se može smatrati jednom od bitnih sastavnica u pastoralnom djelovanju, napose na području pastora braka i obitelji. Kao i svaki drugi, i ovaj oblik pastoralne djelatnosti zahtijeva određeni napor, a napose dovoljno vremena, koje pastoralni djelatnici moraju izdvojiti.”⁵² Vrijeme je nešto što je potrebno kako bi se stvari obavile i razradile kvalitetno, a ne površno., posebno kad se radi o ovakvom osjetljivom pitanju- nasilju.

U ovom svijetu, koji je popraćen napretkom, a najviše tehnologijom, sve je ponuđeno na dlanu, do svega se može doći klikom miša. Bez obzira na sve prednosti koje napredak sa sobom nosi, moramo se zagledati malo dublje. Upravo iz te lake provjerljivosti svih podataka, izlažemo se raznim napastima. Zlo se uvuklo u društvo, a nismo ni svjesni što je sve moguće saznati, otkriti, istražiti preko tih pametnih mobitela i računala. Nedavno je izbačen film “Social dilemma” koji govori upravo o tom problem. I sami smo svjedoci kako se začudimo kad nešto sami pretražujemo, kako će nakon tog pretraživanja taj pojam konstantno neko

⁵¹ Pero Aračić, Ivo Džinić, Poželjni sugovornici u životnim pitanjima i teškoćama, u: Ante Čovo, Dijana Mihalj (uredili), str. 220.

⁵² *Isto*, str. 221.

vrijeme izbacivati, preko reklama, kao sponzoriran sadržaj i sl. I ne samo to, preko onoga što upišemo, već i preko ono što govorimo. Za neke to zvuči bezopasno, ali kada malo bolje pogledamo, želimo li da svatko zna o čemu govorimo, što pretražujemo i sl. Sve je na dlanu ponuđeno. I tako dijete kojemu se danas ponudi mobitel, tablet samo kako bi ga se zabavilo, klikajući dođe do svakakvih sadržaja, a posebno kad govorimo o tinejdžerima i adolescentima koji ulaze u pubertet i koje zanima sve ono što se “ne smije”. Istražujući onda te stvari, mogu postati robovi istih, tu prvenstveno možemo govoriti o sadržaju pornografije. Zašto ovo sve govorim? Jer smo svjesni vremena, da se zlo uvuklo i u brak i obitelj. Ono što je svakom čovjeku prva dodirna točka i nažalost sve je više slučajeva rastave brakova, kriznih situacija, nasilja i sl. Zato možemo govoriti o pastoralu braka i obitelji koji je sve više potreban. “Zato je razumljivo da se postavlja pitanje odakle i kako krenuti da se zahvate obitelji? Nema sumnje da bi to pitanje moralo biti još prisutnije već u vrijeme Tečaja pripreme za brak. Pritom je ipak potrebno imati na umu da je prodiranje evanđelja u život pojedinih osoba i obitelji, što se danas ističe u novoj evangelizaciji, redovito posao na dužu stazu i traži veliku strpljivost.”⁵³ Dakle od samih početaka, Crkva se treba i zauzima se za obitelj, od početnog stadija, a to je ulazak u brak do osnivanja obitelji. Svećenik ima veliku ulogu u obitelji, od krštenja djeteta, do pripreme, odnosno vjeronauka kako u školi tako i prije primanja samih sakramenata. Od njihove prve ispovijedi, sve do bolesničkog pomazanja pred smrt. Svećenici najviše, a potom i vjeroučitelji i ostali pastoralni i crkveni djelatnici su uključeni u život jedne obitelji koja živi u tom području, odnosno u toj župi. Naravno o uključenosti u život ovisi i o drugoj strani, koliko su otvoreni, spremni dijeliti svoje životne trenutke, padove i uspone sa svećenikom i zajednicom općenito. Baš zato se govori da je to proces, nešto što traje, jer za stjecanje povjerenja, potrebno je vrijeme. Bitna stavka kod odnosa između svećenika i žrtve ili svećenika i počinitelja ili bilo koga od pastoralnih djelatnika sa istima jest pravilan pristup, jer u suprotnom može doći do veće štete nego koristi. Zato za rješavanje ovakvih problema ili za savjetovanje osoba općenito što se tiče nasilja, ali i bilo kakvih drugih osjetljivijih tema jest potrebno da svećenik/pastoralni djelatnik razumije ono što naviješta, a to mu omogućuje znanje. I to ne znanje samo na teološkom, odnosno vjerskom području, već i na području drugih znanosti. Zato je bitno obrazovanje, truditi se istraživati, povezivati i uspoređivati znanje s drugim znanostima, pogledati neke stvari i s drugih aspekata i objediniti ih kako bi naše služenje drugima bilo što plodonosnije i učinkovitije. Krive informacije, pristup bez

⁵³ Milan Šimunović, *Izgradnja župne zajednice nakon obnove obiteljske zajednice*, u: Ivica Pažin (uredio), *Biti obitelj u obitelji Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 2020., str. 90.

emocija, hladnoća, pregrub stav može dovesti do veće štete i naškoditi osobi dodatno, ali ne samo osobi već čitavoj Crkvi. U ovo suvremeno vrijeme, kada se promovira sve više zapadnjački stil života i promiču stvari suprotne kršćanskom nauku, Crkva zauzima svoj stav. Zbog toga je ona kao takva pod povećalom, a samim tim i mi kao vjernici, a posebno svećenici. Govoreći o tome kako trebaju znati pristup i imati znanje s različitih područja, možemo spomenuti ono što se događa kad to nije slučaj i kakvih nažalost sve ima reakcija i pristupa svećenika. “Mnogi svećenici šute o nasilju, jer smatraju da su brak, bračni zavjeti i obitelj, kakvi god oni bili, svetinja koju treba očuvati pod svaku cijenu. Smatraju da je važnija institucija negoli pojedine osobe unutar nje.”⁵⁴ Ono što je najbitnije to je ljudsko dostojanstvo, samim tim bitan je svaki pojedinac unutar bilo koje zajednice, pa tako i u braku i obitelji. Ono za što se svi moramo boriti jest očuvanje toga. S druge strane, to što neki stavljaju instituciju poviše pojedinca je pokazatelj toga što je današnje društvo došlo je do toga da brak ne predstavlja svetinju, da se nakon prve svađe ljudi razvode, ponašaju se prema braku upravo onako kad kažu da je to samo “papir”. Nema borbe jedno za drugo, odmah predaja, a znamo što sve sa sobom razvod nosi, i kako su često najveće žrtve razvoda upravo djeca. Ovakav pristup kod osobe može izazvat osjećaj odbojnosti, da ju se ne razumije nego pod svaku cijenu gura na opstanak braka. Često se tada osobe znaju odmaknuti skroz od Crkve, vjere, čemu je uzrok prethodno loše iskustvo sa svećenikom.

“Lukavost zlostavljača i njegov manipulativni mentalitet mogu također lako zavesti svećenika i uputiti ga na zaključak da je žrtva kadra zaustaviti nasilje promjenom vlastitoga ponašanja i jedino bi takva promjena mogla spasiti njihov brak i obitelj.”⁵⁵ Svećenik treba biti oprezan, mudar i razborit, da se nebi dogodile ovakve greške. Uvijek se treba znati razlika između zlostavljača i žrtve. I uvijek je krivac onaj koji vrši bilo kakvu vrstu nasilja i ne može i ne smije biti drugačije. Žrtva je ona koja je potrebna pomoći, brige i razumijevanja. Ona je primarna, ona je ranjena. Naravno ne ostavljamo zlostavljača da tone sve dublje i da se iskaljuje na nečemu ili nekome drugome. Tom se problemu treba posvetiti. Osobi se mora omogućiti liječenje, adekvatna briga, razgovori sa nadležnim osoba, također ukoliko se radi o ozbiljnijem nasilju, ono svakako treba snositi i propisanu kaznu. Ali ono što želim reći je , da te osobe nisu “otpisane”. I njima treba pomoć, na svakom području, kako bi razumjeli svoje ponašanje i učinili nešto po tom pitanju, promijenili se. “Uz rečene ima, nažalost i onih svećenika koji zloupotrebljavaju svoj položaj i moć na način koji vodi u manipulaciju i

⁵⁴ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 187.

⁵⁵*Isto*, str. 188.

zlostavljanje. Tužna je to, ali realna činjenica. Žrtve takvo ponašanje svećenika redovito ne primijete navrijeme zato što misle i vjeruju da vjerski lideri govore s autoritetom Božjim, da su “zjenica oka Božjega”, da su “alter Christus”.⁵⁶ Nažalost postoje i takvi koji koriste svoju moć, kako bi manipulirali žrtvama iz čega možemo zaključiti da su i sami akteri barem psihičkog zlostavljanja i manipuliranja. Stoga svećenici moraju biti svjesni svojih riječi i djela, biti vrlo oprezni kako bi mogli ispravno djelovati i nikome dodatno ne naškoditi ili otežati situaciju. Zato su i oni potrebni molitve, kako bi mogli biti ono što Krist od njih traži i kako bi mogli biti njegovi navjestitelji u pravom smislu te riječi. Ukoliko se žrtva obrati svećeniku, otiđe na sakrament pomirenja ili sam zatraži duhovni razgovor, ili ukoliko svećenik primijeti neke promjene, sam pozove osobu na razgovor, bitno je njegovo dobro raspoloženje, stav bez predrasuda, pun razumijevanja za osobu i strpljiv za slušanje. Znati slušati. “U trenutku otkrivanja teške i bolne obiteljske istine žrtvi su iznimno bitni šutnja i povjerenje. Svećenik je obvezan osigurati joj i garantirati jedno i drugo. Nadasve sigurno mjesto gdje razgovor neće biti prekidano. Potrebno je potom fizički zaštititi žrtvu, osigurati joj mir i sigurnost kao i svim drugim viktimiziranim članovima obitelji za što je katkad nužan timski rad.”⁵⁷

Svećenik je onaj koji stoji na prvoj liniji Crkve. On je onaj koji je u stalnom doticaju s ljudima, s pukom, vjernicima. Kao što smo mi laici različiti, svi imamo svoje vrline i svoje mane, a opet smo različiti, jedinstveni svatko za sebe. Tako sui svećenici, postoje svećenici koji su dobri teolozi, oni koji su dobri ispovjednici, koji govore lijepu propovijed, svaki od njih ima nešto dobro, a tako i nešto u čemu su manje dobri, kao i svi mi. Upravo tu do izražaja dolazi zajedništvo, kako zajedničkim snagama, upotrijebivši svatko ono u čemu je dobar i povezivanjem zajedničkih talenata, kako iz toga može izaći nešto veliko, korisno i djelotvorno. Zato je bitno zajedništvo, surađivanje, konzultiranje i obogaćivanje znanja. „Prihvatiti nekoga u neredovitom stanju znači s njim početi pastoralni hod. To ne znači odmah riješiti pastoralni problem, nego stabilizirati odnos s njim nudeći mu podršku na putu moguće integracije. U procesu dubinskoga pastoralnog prihvaćanja i praćenja, svećeniku, koji uočava rane i krhkosti tih osoba, pomažu razne župne zajednice koje evanđeoski suosjećaju uključujući ih u župno zajedništvo.”⁵⁸ I to se ne mora odnositi samo na svećenike i njihov rad da bude usmjeren samo u Crkvi ida zaustave svoje znanje samo na onom teološkom. Oni su

⁵⁶ Isto, str.192.

⁵⁷ Isto, str. 201.

⁵⁸ Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018., str. 125.

upravo ti koji u susretu s ljudima prolaze kroz mnoga goruća životna pitanja. Kao što je pitanje abortusa, razvoda, ovisnosti pa tako i do obiteljskog nasilja. Samo je pitanje vremena gdje i kako će doći u tu situaciju da bude posrednik u rješavanju toga. Ono što je bitno kada dođe u tu situaciju jest da može razumjeti pozadinu koja stoji iza te situacije, a tu će mu pomoći znanje na drugim područjima. Kao što su psihologija, sociologija, pedagogija i sl. Nismo ni svjesni koliko njegove riječi mogu utjecati na žrtvu, a koliko joj u slučaju lošeg pristupa svećenika, može odmoći, odnosno pridonijeti slučaju da se stvori kontra efekt ida žrtva dobije osjećaj odbojnosti ubuduće prema Crkvi i prema svećenicima i svemu onome što je povezano s tim. Prije negoli dođe do slučajeva nasilja kao i nasilja u obitelji, potrebno je napraviti sve moguće da to toga ne dođe. Tako se svećenici u svojim propovijedima mogu dotaknuti teme o nasilju, što sve spada pod nasilje. Također identificirati svako nasilje kao grijeh. Ono što je iznimno važno je i da se u pripremi za brak, na zaručničkom tečaju pokrene rasprava na tu temu, kako bi uvidjeli ukoliko i prije braka ima nekih naznaka nasilnog ponašanja, jer ukoliko je nasilje počelo još dok su bili u vezi, ono će eskalirati i u braku.⁵⁹ Važno je osvijestiti tu temu, ne zataškavati je ili se oglašuju i na nju, kako bi sačuvali ugled braka i obitelji. Bitno je realno stanje i što se može učiniti prvenstveno u sprječavanju uopće nastanka nasilja, a potom ukoliko je ono već nastupilo znati što treba činiti po tom pitanju. Ono što je bitno jest da svećenici ne bi trebali zalutati u krajnost idealiziranja institucije braka, kao i idealiziranje slike obitelji.. Moramo naglasiti da obitelj i brak nisu mjesta gdje samo ruže cvatu, oni su također popraćeni i usponima i padovima. I to je u redu. Nema savršenog braka, isto tako ni savršene obitelji, ali je u tom pogledu bitan govor o istima. To svećenici mogu uraditi kroz propovijedi, kroz katehetske susrete, posebno kroz neke biblijske susrete, razmatranja Biblije u kontekstu govora o nasilju.⁶⁰

⁵⁹ Usp. United States of Conference of Catholic Bishops, *When I call for help: A pastoral response to domestic violence against women*, dostupno na: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/when-i-call-help-pastoral-response-domestic-violence>, pristupljeno:(30.8.2021.).

⁶⁰ Usp. Annemie Dillen, *When 'Love' strikes*, str. 8.

4.3.Pitanje rastave braka u slučajevima obiteljskog nasilja

Mnoga su specifična pitanja koja izviru iz obiteljskog nasilja kao što su primjerice pitanje odgovornosti, povjerenja, sakramentalne tajne, ubojstva zlostavljača, tjelesnog kažnjavanja djece, spašavati obitelj ili dijete, pitanje praštanja, pretjeranog idealiziranja obitelji, obiteljskih moralnih modela i sl.⁶¹ Nas na poseban način zanima pitanje, odnosno mogućnost razvoda i rastave u slučajevima obiteljskog nasilja.

Nažalost u današnje je vrijeme sve učestalija pojava razvod. Sami smo svjedoci kako je oko nas sve više ljudi koji su se razveli, ili koji su u tom procesu ili onih pak neslužbeno odnosno nezakonski razvedenih, ali koji žive odvojeno. Nameće se pitanje koji je razlog. Možemo početi još od vremena dok ne nastupi brak, već dok su partneri u vezi. Sve je više toksičnih veza, veza narušenog povjerenja, veza u kojima prevladava ljubomora i kontrola i nažalost i onih u kojima je upotreba nasilja bilo koje vrste. Znamo da je uz ljubav, povjerenje bitna stavka za izgradnju dobrog i kvalitetnog odnosa sa osobom. Kako bi meni moja majka rekla: "Nikad nemoj iznevjerit moje povjerenje, jer je povjerenje kao konac, jednom kad pukne, može ga se lijepit sa ne znam kojim jakim ljepilom, ono nikad neće biti čvrsto kao na početku." To stvarno i je tako, povjerenje se gradi godinama, a može se srušiti u sekundi. Uz povjerenje je jako bitna komunikacija, ne potiskivanje problema pod tepih. Zauzetost i jedne i druge osobe u rješavanju problema. Na taj način dokazujemo da nam je stalo do druge strane, do njenog mišljenja i da želimo čuti ono što drugoj strani smeta i doći zajedno do izglednog rješenja, do kompromisa. Jer u vezi, u braku nisi bitan samo ti/ja, već MI. Svatko od nas je jedinstven i vrijedan. Zato je komunikacija bitna, kako ne bismo gomilali naša nezadovoljstva, frustracije, stvari koje nam smetaju u sebi ida nebi došlo do trenutka pucanja, već moći izreći glasno svoje muke i svoje boli drugoj strani, kao i podijelit sretne i radosne trenutke. Za komunikaciju je potrebna i želja, odnosno volja za rješavanjem problema, ali ne mora bit nužno samo za rješavanje problema, već i za komuniciranje općenito. Tako pokazujemo da nam je stalo, da nam ta osoba znači, da želimo čuti kako je proveo/la današnji dan, kako se osjeća i sl. Ali nažalost vidimo da je danas sve više površnih odnosa. Ljudi se zaljubljuju, zavole fizički izgled, vanjštinu, uspjeh, karizmu druge osobe, a onda kad dođu problem-odustajanje. Voljeti nekoga, što to znači? Znači li samo voljeti njegove/ne dobre strane ili uviđati samo dobre, a zažmiriti na one loše. Trebamo naučiti prihvatiti osobu onakva

⁶¹ Vidi više u: Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 215-260.

kakva jest, skupa sa svojim manama i vrlinama. Danas je najveći problem- odustajanje. Ljudi se razvode oko banalnih stvari, često je dojam da se prije stupanja u brak osobe uopće nisu upoznale. Bez obzira na koliko godina provele u vezi prije toga, ali se nisu upoznale, odnos im je bio sveden samo na fizičko, na užitak, na dobro. I onda su takvi, ušli u brak. Krenuli su problem, došla su djeca i krenu isplivavati na vidjelo stvari koje prije nisu bile prisutne, a možda i jesu, ali mi tada osobu nismo doista upoznali. Što onda? Dođe problem, prva svađa, odmah rastava braka. Povlačenje, odlazak u kuću roditelja i sl. Nema osjećaja, nema motivacije: Volim tu osobu, želim učiniti sve što je u mojoj moći da spasim naš odnos, naš brak, je li ova svađa dovoljan razlog za kraj, ne samo je li dovoljan nego i je li valjan. Možemo govoriti o svakakvim razlozima, i naravno da među njima onih banalnih, ali i onih težih. Pod težim možemo svrstati nasilje koje je prisutno u obitelji. “Kad govorimo o rastavi braka koja je posljedica obiteljskog nasilja, govorimo većinski su slučajevi da su žrtve žene, nasilje ne prestaje stupanjem razvoda. Naime i žene koje se razvedu su izložene nasilju jer partner i dalje želi dominaciju nad suprotnom stranom. Prvenstveno je teško i izaći iz nasilne zajednice, a upravo je ta izloženost žene raznim oblicima nasilja, tokom razvoda, a i nakon njega razlog zašto neke žene i dalje trpe i ne žele, odnosno ne mogu izaći iz takve zajednice.”⁶² Postavljaju se pitanja s jedne strane zašto žrtva ne ode od nasilnika, a s druge strane zašto ide, u smislu da se zbog braka mora trpjeti sve, pa tako i nasilje. Kažu da je strah često najveća kočnica, ne samo u pitanju nasilja, već općenito. Ali kad govorimo o nasilju naravno da je strah prvo ono što pomislimo kao razlog, jer žrtva kao posljedicu nasilja ima strah, jako nisko samopoštovanje, izgubljenost, osjeća se nemoćnom i bezvrijednom, a posebice ukoliko joj nasilnik u slučaju odlaska ili bijega prijeti nečim ili je/ga ucjenjuje. To često bude razlog ostanka žrtve u tom odnosu, bez obzira ukoliko je svjestan/na da je vrlo vjerojatno da će se nasilje nastaviti. “Druga barijera koju mnogi ne mogu ili ne žele razumjeti tiče se ljubavne i emocionalne povezanosti među partnerima, odnosno bračnim drugovima. Ljubav i nasilje idu zajedno, mogu supostojati. Mnoge žrtve vole svoje partnere. One ne žele prekidati vezu nego žele prekid nasilja.”⁶³ Nekome je ovo nepojmljivo, da se može voljeti nekoga ‘ko ti čini nažao. Postoje slučajevi u kojima nasilje nije bilo prisutno ni prije braka, ni na početku braka. Ne mora nužno nasilje bit prisutno i prije stupanja u brak. Stoga je razumljivo da je osoba poznavala partnera/icu i prije negoli je postao/la nasilnik. Razlozi mogu biti razni, a često budu i povezani s ovisnostima, kao i sa osobnim neuspjehom i

⁶² Usp. Jelena Radulović, *Nasilje u porodici*, str. 25.

⁶³ Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 227.

frustracijama, ali i sa traumama iz djetinjstva ili mladosti. Tada njoj bez obzira koliko bilo teško zbog nasilja, je možda nekad i još teže gledati u što se pretvara osoba koju voliš i za koju si pred Bogom izrekla zavjete. Također jedan od razloga jest “vjerovanje zatim da djeca trebaju jednako oca i majku nuka ženu na ostanak i dalje podnošenje nasilja za dobro obitelji.” Čest razlog ostanka u braku, su djeca. Oni su slaba točka roditelju, koji svojoj djeci želi sve najbolje, ali je tu često i dvosjekli mač. Najčešće budu ranjena upravo djeca. Gledajući nasilje, odrastajući u takvom okruženju, mogu imati posljedice kako u psihičkom tako i u fizičkom razvoju, a nažalost i sami ponukani iskustvom mogu postati nasilnici. S druge strane rastava, tu također djeca budu ta koja ispaštaju. Roditelji se bore za skrbništvo, povlačenje po sudovima, dodatno svađanje i sl. imaju velik utjecaj na djecu, u negativnom smislu.

Ono što bi trebalo karakterizirati brak, odnosno kakva je to kršćanska vizija braka jest ona sklopljena između muškarca i žene, a koja prvenstveno počiva na ljubavi. Kad ljubimo drugoga, kad ga volimo, onda ga i poštujemo i bezuvjetno sebe dajemo, kako za tu osobu tako i za izgradnju vašeg odnosa. Kad taj odnos u sebi ima sve ove stavke, onda on nikako ne može u sebi uključivati nasilje. Jer je nasilje povreda druge osobe, činiti drugoj osobi nažao, na štetu, kako emocionalnu tako i fizičku. Zato možemo reći: “Počinitelj nasilja jest “diabolus”, onaj koji dijeli i razdvaja, a ne žrtva. Žrtva ako nema nikakve nade i vjere u ozdravljenje intimne zajednice života i ljubavi, samo žalosno i bolno prihvaća ono što se stvarno dogodilo. Ne njezinom krivnjom! Razvod je dovršen čin.”⁶⁴

Mnoge žene katolkinje, ostaju u braku jer su naučene i vjeruju u svetost braka. Imaju iskrivljeno uvjerenje da je obavezan ostanak u takvom nasilno odnosu kako bi se sačuvao brak, kakav god on bio. Realnost je takva da se od nijedne žene ne očekuje da mora ostati u takvom odnosu, u kojem joj se čini nažao. One ukoliko traže rastavu ne uništavaju brak, nisu one te koje ruše taj odnos, on je već narušen od trenutka nasilja i zlostavljanja.⁶⁵

⁶⁴ *Isto*, str. 231.

⁶⁵ *Usp. Isto*, str. 161.

ZAKLJUČAK

Nasilje u obitelji, sugerira nam ovaj rad, je „znak vremena“, ozbiljan problem kojim se jednako tako ozbiljno trebaju pozabaviti i društvo i Crkva. Ono nije nešto strano i nešto što se događa negdje daleko, već je svakidašnja stvarnost, sve učestalije i sve razornije. A kao ljudi i kršćani, pozvani smo omogućiti svima, svakom čovjeku slobodu, pravo na ljudsko dostojanstvo ina vlastiti izbor. Pod tim vidom, nikakvo nasilje ne može biti opravdano, pod krinkom bilo kojeg očuvanja braka, odnosno obitelji. Ono je uvijek loš čin, koji šteti osobi i nanosi joj kako fizičke tako i psihičke posljedice i može prouzrokovati traumu.

Greška koju ljudi rade, svjesno ili nesvjesno, a može učiniti veću štetu negoli ona to jest, je idealiziranje stvari, pa tako i obitelji. Ne postoji savršen brak, savršena obitelj, savršen partner, najposlušnija i najbolja djeca i sl. Jedino što je savršeno jest naš Bog. Zato je od iznimne važnosti moći sagledati stvari onakvima kakve uistinu jesu, biti realan. Prihvatiti ljude, truditi se u drugome vidjeti dobro, činiti dobro, a ne očekivati ništa zauzvat. Gledajući stvari takvim očima, nećemo biti razočarani, ali još bitnije moći ćemo reagirati onako kako je ispravno u datoj situaciji, a ne zažmuriti na problem ili ga „uvijati“ u nešto dobro, odnosno u suprotno.

Time rečeno, mislimo posebice na odgoj. Već smo u radu spomenuli problem zanemarivanja, kojeg možemo svrstati pod jedan vid nasilja. Pod tim potičemo aktivno sudjelovanje u odgoju djeteta, jer sve počinje ispravnim, odnosno neispravnim odgojem. Dijete još od najmanje dobi upija naša ponašanja, naše facijalne ekspresije, naše riječi kao i naš govor tijela. Jako je bitno još od djetetovih malih nogu govoriti i naviještati djetetu prave i istinske vrednote. Biti uključen u djetetov rast i razvoj, kroz sretne i one manje sretne trenutke, kao mogućnost biti autoritet kad je potrebno. Svi smo mi jednom bili djeca i ono što se dogodi i u najmanjoj dobi, ostaje negdje upisano duboko u nama i lako se može u budućnosti ponovo „aktivirati“. Govoreći o istinskim i pravim vrednotama možemo i moramo govoriti o vrijednosti svake osobe. Svaka osoba, svaki pojedinac je jedinstven na svoj način, ne postoji nitko na svijetu koji je sličan tebi, meni. Bog nas je stvorio na svoju sliku, sebe je darovao za naš život, za naše obraćenje. Tko smo mi da to uništavamo?

Pod uništavanjem svakako možemo svrstati i obiteljsko nasilje koje je bila tema ovog rada. Iz toga možemo zaključiti kako obitelj nije uvijek mjesto mira i zajedništva, dapače sve

češće postaje mjesto tuge, rasprave, sukoba, ratna zona. Sve su češći slučajevi kako članovi unutar obitelji, ne pričaju, kako se „povlače“ po sudovima trčeći za materijalnim, za nasljedstvom. Sve su rijetki slučajevi u kojima pojedinci vide svoju obitelj kao mjesto mira, ljubavi i zajedništva. Koliko god je strašno da raste broj slučajeva obiteljskog nasilja, toliko je i važna činjenica da još uvijek postoje obitelji koje rade i koje žele raditi na zajedništvu i na kvalitetnom odnosu jedni među drugima i koji su ujedno i sretni jer ih nije zadesilo takvo zlo, kao što je obiteljsko nasilje.⁶⁶

Po uzoru na Presveto Trojstvo, onako kako je ono u jedinstvu i u zajedništvu, pozvana je prvenstveno i Crkva živjeti takvo zajedništvo, a potom i svi mi, posebice vjernici. Takvim načinom života svjedočimo Kristovu prisutnost u nama, u našim životima, to je život prožet Kristovom ljubavlju koja se očituje u ljubavi prema drugom, također je prožet uzajamnošću i neprekidnim zajedništvom. To je ono što Bog od nas želi i očekuje.⁶⁷

Posljedni dio rada, posvetili smo ulozi Crkve pred pitanjima obiteljskog nasilja. Ono što možemo reći jest da ovaj fenomen nije do kraja istražen, i da svakako postoje „rupe“ u razlozima zbog kojih dolazi to takvog čina. Međutim, ono ne pogađa samo pojedinca, već i ostale članove te obitelji, kao i susjede, vjerske i katehetske zajednice u kojima je netko iz obitelji član, škole, mjesne zajednice i sl. Shodno tome, odgovornost je svih nas aktivno sudjelovati u istrebljenju ovog sramotnog čina. Zajedničkim snagama, udruživanjem Crkve sa ostalim ustanovama i organizacijama za zaštitu ljudskih prava, slobode i izbora možemo pridonijeti stvaranju boljeg sutra, a samim tim i eliminaciji problema ovakve vrste. Zajedno moramo naglašavati vrijednost osobe, ljudskog dostojanstva i ljudskih želja. Isticati kako je ljubav temelj dobrog odnosa i kako nikada bilo kakva vrsta nasilja ili zanemarivanja ne smije biti opravdana.⁶⁸

Zaključno rečeno možemo reći kako temelj odnosa u obitelji, tako i izvan nje, trebamo graditi prvenstveno na uzajamnoj ljubavi, uvažavanju i razumijevanju jedni drugih, a za to nam kao uzor služi Krist. Ljudsko dostojanstvo je ono što nam svima pripada i nikome ne bi smjelo biti dozvoljeno prisilno otuđivanje istog. Moramo se boriti za svijet u kojem će vladati sklad i mir, kao i uvažavanje tuđe slobode i izbora, a ne svijet pun sukoba i nasilja. Posebnu

⁶⁶ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, Služba Božja, Split, 2020. str.285.

⁶⁷ Usp. Šimun Bilokapić, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, str. 286.

⁶⁸ Usp. Karel Kurst-Swanger, Jacqueline L. Petcosky, *Violence in the home: Multidisciplinary Perspectives*, Oxford University Press, New York, 2003. str. 275.

važnost ima Crkva i mi kao vjernici za očuvanje obitelji koja je blago i koja bi nam prva trebala ukazivati na ispravne i vječne vrijednosti, kako ne bismo trčali za prolaznim i materijalnim stvarima i tako zalutali u tamu grijeha, kao što je obiteljsko nasilje.

SUMMARY

Domestic violence is one of the shameful phenomena that cuts through the entire human history, destroys the foundations of the family and seriously calls into question the essential values of society and the Church. Both society and Church have been silent for a long time about this sinful face of domestic violence. Today's sensibility, however, as well as the structure of the modern family, simply no longer tolerates or allows it. The family is extremely important for society and the Church, it is too precious, "it is a precious treasure", for every human being, so that domestic violence can and should be kept silent. Violence in such a form is evil and sin. Nothing can justify it.

In our work, we are dealing with this issue with the aim of better understanding and evaluating it. For this reason, we first expose, but purely descriptive, different types of domestic violence, namely: violence between partners, parental violence against children, violence between siblings, and violence against the elderly in the family. Each of these violence can have a different form, and the most common are physical, psychological, economic and sexual abuse, which we talk about very briefly in our work, almost in notes, emphasizing at the same time their interconnection. We note that violence is often like a vicious or closed circle where the former victim becomes a bully in adulthood and the former bully becomes a victim, for example in old age, And all of this, happens in the family, the basic cell of society as sociologists like to call it.

After discussing violence and the family, we wonder how the Church, which undoubtedly stands on the side of the victim, sees and values domestic violence, and what people in Church, hierarchy and believers, could and should do to eliminate this family evil. What are the possible and acceptable solutions? Among the many moral problems, we particularly question the possibility and justification of divorce that is a frequent consequence of domestic violence.

Key words: *violence, family, domestic violence, Church and violence, divorce, victim, bully*

LITERATURA

1. Izvori

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et spes*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica, *Familiaris consortio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

PAPA FRANJO, Apostolska pobudnica *Amoris laetitia*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

PAPA FRANJO, *Obitelj je dragocjeno blago*, Verbum, Split, 2015.

Povelja o pravima obitelji Svete Stolicе predložena svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti za poslanje obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.

2. Knjige i članci

AJDUKOVIĆ, Marina, PAVLEKOVIĆ, Gordana, Određenje i oblici nasilja u obitelji, u: Marina Ajduković, Gordana Pavleković(uredile), *Nasilje nad ženom u obitelji*, 2. dopunjeno izdanje, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2004.

ARAČIĆ, Pero, DŽINIĆ, Ivo, Poželjni sugovornici u životnim pitanjima i teškoćama, u: Ante Čovo, Dijana Mihalj, *Muško i žensko stvori ih*, Split, Franjevački institut za kulturu mira, 2008., str. 217-243.

BILOKAPIĆ, Šimun, *Ne zlostavljaj da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji*, Služba Božja, Split, 2020.

BILOKAPIC, Šimun, Spolno nasilje u obitelji- Teološko moralni osvrt, u: Ante Čovo, Dijana Mihalj(uredili), *Muško i žensko stvori ih*, Split, Franjevački institut za kulturu mira Split, 2008. str. 243-277.

DILLEN, Annemie, When 'Love' strikes. Annemie Dillen, *Social Sciences, Ethics and Theology on Family Violence*, Peeters, Lueven- Dudley , 2009. str. 3-17.

ČONDIĆ, Alojzije, *Obitelji, gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018

ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, Mira, OBRAĐOVIĆ, Josip, *Psihologija braka i obitelji*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.

JANKOVIĆ, Josip, *Obitelj u fokusu*, Etcetera, Zagreb, 2008.

KURST-SWANGER, Karel, PETCOSKY, Jacqueline L., *Violence in the home: Multidisciplinary Perspectives*, Oxford University Press, New York, 2003.

LEHNER- HARTMANN, Andrea, Familial violence against women as a challenge, Annemie Dillen, *When Love Strikes- Social Sciences, Ethics and Theology on Family violence*, Peeters, Lueven- Dudley, 2009. str. 109-121.

MIDDELTON-MOZ, Jane, ZAWADSKI ,Mary Lee, *Nasilnici* , Timea, Zagreb, 2005.

PAPA FRANJO, *Obitelj je dragocjeno blago*, Verbum, Split, 2015.

RADULOVIĆ, Jelena, *Nasilje u porodici*, NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“, Podgorica, 2003.

STEVANOVIĆ, Marko, *Obiteljska pedagogija*, Tonimir, Varaždin, 2000.

ŠIMUNOVIĆ, Milan, Izgradnja župne zajednice nakon obnove obiteljske zajednice, u: Ivica Pažin(uredio), *Biti obitelj u obitelji Crkve*, Zagreb, Hrvatska biskupska konferencija, 2020. str. 89-106.

3. Članci online

AJDUKOVIĆ, Marina, PEĆNIK, Ninoslava, Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 1 (1994.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/29726>, pristupljeno: (27.8.2021.).

AJDUKOVIĆ, Dean, AJDUKOVIĆ, Marina, Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti, *Medicina fluminensis*, 46 (2010.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/59254>, pristupljeno: (25.kolovoza.2021.).

BALIĆ, Sandra, Nasilje i ubojstva među intimnim partnerima, *Kriminologija i socijalna integracija*, 9 (2001.) 1-2, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98965>, pristupljeno: (28.8.2021.).

KLASNIĆ, Ksenija, Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu- konceptualne pretpostavke, *Socijalna ekologija*, 20 (2011.) 3, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/75365>, pristupljeno: (27.8.2021.).

OGRESTA, Jelena, RUSAC, Silvija, AJDUKOVIĆ, Marina, Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 15 (2008.) 1, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30348>, pristupljeno: (30.8.2021.).

URBANC, Kristina, Emocionalno nasilje u obitelji adolescenta, *Ljetopis socijalnog rada*, 9 (2002.) 2, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/3525>, pristupljeno (26.8.2021.).

VELKI, Tena, Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom, *Psihologijske teme*, 21 (2012.) 1, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/81817>, pristupljeno (30.8.2021.).

4. Internetski izvori

Anonymous, Nasilje među braćom i sestrama, dostupno na:<http://www.obitelj.hr/nasilje-medu-bracom-sestrama/>, (30.8.2021.).

Obitelj. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., dostupno na:<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=44557>.(27.8.2021.).

United States Conference of Catholic Bishops, *When I call for Help: A Pastoral response to Domestic Violence Against Women*, dostupno na: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/when-i-call-help-pastoral-response-domestic-violence>, (12.9.2021.).

Ženska soba, Oblici seksualnog nasilja, dostupno na:<http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/seksualno-nasilje/oblici-seksualnog-nasilja/>, (27.8.2021.).

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Iva Roso, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistricе katehetike, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogа vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 16.09.2021.

Potpis